

Se spune despre argentinieni că sunt niște italieni care vorbesc spaniola și vor să treacă drept englezi. Argentina este, fără îndoială, cea mai „europeană” dintre țările latino-americane, iar când, la mijlocul secolului XX, lumea descoperă literatura argentiniană, descoperă de fapt o prelungire și o dezvoltare surprinzătoare a culturii europene. Revelația literaturii argentinienne e, în mare măsură, legată de opera lui ADOLFO BIOY CASARES. Născut la Bue-nos Aires în 1914, scrie prima nuvelă la 11 ani, începe să studieze dreptul și filosofia, dar întâlnirea cu Jorge Luis Borges îi schimbă destinul: se dedică în întregime literaturii (cu Borges avea, de altfel, să colaboreze, începând prin a compune un... anunț publicitar pentru iaurtul produs de firma tatălui său și continuând cu o serie de povestiri polițiste). Nuvelele sale fantastice uimesc prin perfecțiunea construcției în care imaginarul se suprapune cu realul. Tot ce scrie Bioy ține, de fapt, de romanul de aventuri care nu suportă niciun adaos stilistic inutil. Cel care spusese „vreau să aștept sfârșitul lumii așezat pe un fotoliu într-o sală de cinematograf” se stinge din viață în 1994, la Bue-nos Aires, ca un patriarh al literaturii fantastice.

Cărți: *Invenția lui Morel* (1940), *Plan de evadare* (1945), *Visând la eroi* (1954), *Dormind la soare* (1973), *Aventura unui fotograf în La Plata* (1985) etc.

ADOLFO BIOY CASARES

INVENȚIA

LUI MOREL

Traducere din spaniolă de ION OPRESCU:

Ediția a II-a revăzută k851639W

HITMANITAS

BUCUREȘTI

Colecție îngrijită de

IOANA PÂRVULESCU

Coperta colecției

IOANA DRAGOMIRESCU MARDARE

Prolog

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BIOY CASARES, ADOLFO

Invenția lui Morel / Adolfo Bioy Casares; trad.: Ion Oprescu.

— București: Humanitas, 2003

(Cartea de pe noptieră; 46)

ISBN 973 - 50 - 0413 - 5

Oprescu, Ion (trad.) 821.134.2 - 31 = 135.1

ADOLFO BIOY CASARES

LA INVENCION DE MOREL

e Heirs of ADOLFO BIOY CASAFJES, 1940

e HUMANITAS, 2003, pentru prezenta versiune românească

ISBN 973 - 50 - 0413 - 5

Prolog

Prin 1882, Stevenson a observat că cititorii britanici disprețuiau oarecum peripețiile și erau de părere că e foarte inteligent să compui un roman fără subiect, sau cu subiect derizoriu, atrofiat. José Ortega y Gasset, în Dezumanizarea artei, 1925, încearcă să motiveze disprețul constatat de Stevenson și arată la pagina 96 că „azi este foarte greu să inventezi o aventură capabilă a interesa sensibilitatea noastră superioară”, iar la pagina 97, că această invenție „este în mod practic imposibilă”. În celelalte pagini, în aproape toate celelalte pagini, pledează în favoarea romanului „psihologic” și crede că plăcerea aventurilor e puerilă sau inexistentă. Aceasta este, fără îndoială, părerea comună în 1882, în 1925 și chiar în 1940. Câțiva scriitori (printre care îmi place să-l socotesc și pe Adolfo Bioy Casares) cred că sunt îndreptățiți să fie de altă părere. Voi rezuma aici motivele acestei nepotriviri de opinii.

Primul (al cărui aer de paradox nu vreau să-l evidențiez sau să-l atenuez) este rigoarea intrinsecă a romanului de peripeții. Romanul de caractere,

„psihologic”, tinde să fie un raport. Rușii și discipolii lor au demonstrat până la plictiseală că niciun tip de personaj nu este imposibil: sinucigaș din fericire, asasin din bunăvoință, persoane care se adoră până la punctul de a se despărți pentru totdeauna, delatori din prea multă evlavie sau umilință... Această deplină libertate ajunge să echivaleze cu deplina dezordine. Pe de altă parte, romanul „psihologic” vrea să fie, de asemenea, roman „realist”: preferă să uităm caracterul lui de artificio verbal și face din orice precizare inutilă (sau din orice vagă nebulozitate) o nouă trăsătură verosimilă. Există pagini, există capitole din Marcel Proust care sunt inacceptabile ca invenție, în fața căroră, fără să vrem, ne resemnăm ca în fața insipidului și inutilului de fiecare zi. Romanul de aventuri, în schimb, nu se propune ca o transcriere a realității: este un artificio care nu suportă niciun element nejustificat. Teamă de a se expune singur în simpla varietate succesivă a Măgarului de aur, a celor șapte călătorii ale lui Sindbad, sau a lui Don Quijote îi impune un subiect riguros.

Am invocat un motiv de ordin intelectual: sunt altele cu caracter empiric. Toți spun cu tristețe că secolul nostru nu este capabil să elaboreze intrigi interesante: nimeni nu îndrăznește să dovedească însă că, dacă acest secol are vreo întâietate asupra celor anterioare, aceasta este tocmai a intrigilor. Stevenson e mai pasionant, mai divers, mai lucid, poate mai demn de prietenia noastră absolută decât Chesterton, dar subiectele pe care le oferă sunt inferioare. De Quincey, în nopți de groază minuțioasă, s-a cufundat în inima labirinturilor, dar nu a făcut școală cu ale sale unutterable and self-repeating infinities (infinități autorepetabile și de neexprimat) în scrieri comparabile cu cele ale lui Kafka. Ortega y Gasset notează cu îndreptățire că „psihologia” lui Balzac nu ne mai satisface; același lucru se poate spune și despre subiectele sale. Shakespeare și Cervantes acceptă ideea antinomică a unei fete care, fără să-și piardă din frumusețe, reușește să treacă drept bărbat: aceasta nu are valabilitate la noi. Cred că sunt liber de orice superstiție a modernității, de

orice iluzie că ieri diferă în mod esențial de azi sau va diferi de mâine, dar consider că nicio altă epocă nu are romane cu un subiect atât de admirabil ca The Turn of the Screw (învârtirea șurubului), ca Der Prozess (Procesul), ca Le voyageur sur la terre (Călătorul prin lume), ca acesta pe care l-a realizat la Buenos Aires Adolfo Bioy Casares.

Ficțiunile de natură polițistă, alt gen tipic al acestui secol care nu poate inventa subiecte, relatează fapte misterioase pe care apoi le justifică și le ilustrează un fapt rezonabil; Adolfo

Bioy Casares rezolvă în mod fericit în aceste pagini o problemă poate și mai dificilă. El desfășoară o odisee de miracole care nu par să accepte altă cheie decât cea a halucinației sau a simbolului și pe care le descifrează în mod plinar printr-un simplu postulat fantastic, dar nu supranatural. Teama de a face revelații premature sau parțiale îmi interzice examinarea subiectului și a numeroaselor și rafinatelor virtuozități ale scriiturii. Ajunge să spun că Bioy reînnoiește în plan literar un concept pe care Sfântul Augustin și Origen l-au combătut, pe care Louis Auguste Blanqui l-a motivat și pe care l-a exprimat cu memorabilă armonie Dante Gabriel Rossetti:

I have been here before.

But when or how I cannot tell:

I know the grass beyond the door.

The sweet keen smell.

The sighing sound, the lights around the shore...

(Am fost în acest loc, pot spune.

Dar când și cum, nu știu anume.

Cunosc prea bine iarba deasă

Cu dulcea și pătrunzătoarea ei mireasmă.

Cunosc prea bine cântecul, luminile pe coastă...)

În spaniolă sunt neobișnuite și chiar foarte rare operele de imaginație sprijinite pe argumente. Clasicii au practicat alegoria, exagerările satirei și uneori simpla incoerență verbală; mai recent nu-mi amintesc decât de vreo poveste din

Las fuerzas extranas (Forțele misterioase) și vreuna de Santiago Dabove, pe nedrept uitat. Invenția lui Morel (al cărei titlu face aluzie la înrudirea cu alt inventator insular, la Moreau) transferă pe pământul nostru și în limba noastră un gen nou.

Am discutat cu autorul amănuntele intrigii lui, am recitit cartea; nu mi se pare o inexactitate sau o hiperbolă să o calific drept perfectă.

JORGE LUIS BORGES

Lui Jorge Luis Borges

Astăzi pe insulă s-a petrecut un miracol: vara a luat-o înaintea. Mi-am așezat patul aproape de bazinul de înot și-am făcut baie până târziu. Nu se putea dormi. Două sau trei minute erau de-ajuns pentru a înlocui cu transpirație picăturile de apă care ar fi trebuit să mă ocrotească de nemaipomenita căldură. Dis-de-diminează m-a deșteptat un fonograf. N-am putut să mă întorc la muzeu să-mi caut lucrurile. Am alergat pe malurile înalte. Stau în părțile de jos, dinspre sudul insulei, între plante acvatice, chinuit de țânțari, cufundat până la brâu în mare sau în ape murdare, dându-mi seama că mi-am anticipat în mod absurd fuga. Nu cred că oamenii aceia au venit să mă caute, poate că nici nu m-au văzut. Îmi urmez însă destinul; îmi lipsește totul, sunt exilat în locul cel mai neprimitor, cel mai puțin locuibil de pe insulă, în mlaștinile pe care marea le invadează o dată pe săptămână.

Scriu toate astea pentru a lăsa o mărturie despre miracolul ostil. Dacă în câteva zile nu mor înecat sau luptând pentru libertatea mea, sper să scriu o *Apărare în fața supraviețuitorilor* și un *Elogiu lui Malthus*. Voi ataca în aceste pagini pe cei care secătuiesc pădurile și pustiurile; voi demonstra că lumea, prin perfecționarea polițiilor, a documentelor, a gazetăriei, a radio-telefoniei, a vămilor, face ireparabilă orice eroare judiciară, fiind un adevărat infern pentru cei urmăriți. Până acum n-am putut să scriu decât această foaie pe care ieri n-o prevedeam. Câte sunt de făcut totuși pe-o insulă solitară! Fără egal este tăria

lemnului! Iar spațiul e cu atât mai mare cu cât pasărea e mai nestatornică!

Un italian, care vindea covoare la Calcut-ta, mi-a dat ideea să vin aici; mi-a spus în limba lui:

— Pentru un fugar, pentru unul ca dumneata, există un singur loc pe lume, dar acolo nu se poate trăi. E o insulă. Oamenii albi au construit cam prin 1924 un muzeu, o capelă, un bazin de înot. Lucrările au fost încheiate și abandonate.

L-am întrerupt cerându-i ajutorul pentru călătorie. Negustorul a continuat:

— Nu ajung acolo nici pirații chinezi, nici nava albă a Institutului Rockefeller.

E focarul unei boli încă misterioase care ucide treptat, din afară înăuntru. Cad unghiile și părul, pielea și corneele ochilor mor, în timp ce corpul mai trăiește vreo zece - cincisprezece zile; membrii echipajului unui vapor care ancorase pe insulă, când i-a găsit crucișătorul japonez *Namura*, erau jupuiți, chei, fără unghii, morți cu toții. Vaporul a fost scufundat cu lovituri de tun.

Viața mea era însă atât de îngrozitoare încât am hotărât să mă duc. Italianul a vrut să mă convingă să renunț; totuși am reușit să-l fac să mă ajute.

Astă-noapte, poate pentru a suta oară, am dormit pe această insulă pustie... Văzând clădirile, mă gândeam cât o fi costat să se aducă pietrele acelea, cât de ușor ar fi fost să se ridice un cuptor pentru cărămizi. Am adormit târziu, iar muzica și strigătele m-au trezit în zori. Viața de fugar mi-a făcut somnul mai ușor; sunt sigur că n-a sosit niciun vas, niciun avion, niciun dirijabil. Totuși, dintr-odată, în această apăsătoare noapte de vară, pajiștile colinei s-au umplut de oameni care dansează, se plimbă și fac baie în bazin ca vilegiaturiștii instalați de multă vreme la Teques sau la Marienbad.

Din mlaștinile apelor amestecate văd partea înaltă a colinei și vilegiaturiștii care locuiesc în muzeu. Apariția lor inexplicabilă ar putea fi efectul căldurii de astă-noapte

asupra creierului meu. Dar aici nu e vorba nici de halucinații, nici de imagini, ei sunt oameni adevărați, cel puțin tot atât de adevărați ca și mine.

Sunt îmbrăcați cu haine aidoma celor ce se purtau acum câțiva ani, fapt care denotă (mi se pare) o desuetă frivolitate; trebuie să recunosc totuși că acum obișnuim să ne minunăm de farmecul trecutului imediat.

Cine știe prin ce destin inevitabil de condamnat la moarte îi privesc la orice oră. Dansează pe pajiștile pline de vipere ale colinei, îmi sunt dușmani inconștienți care, pentru a auzi melodiile *Valencia* și *Tea for two*, au pus un fonograf extrem de puternic, ce întrece zgomotul vântului și al mării, lipsindu-mă astfel de tot ce m-a costat atâta efort și de ceea ce-mi este absolut necesar pentru a trăi, împingându-mă spre mare, în mlaștinile otrăvitoare.

În acest joc de a-i privi există un pericol: ca orice grup de oameni civilizați, ei trebuie să aibă o modalitate ocultă de control a amprentelor digitale și o autoritate consulară, prin care, dacă mă vor descoperi, mă vor expedia prin câteva formalități în temniță.

Exagerez; privesc (e atâta vreme de când n-am văzut oameni) cu oarecare fascinație pe acești abominabili intruși; ar fi însă imposibil să-i privesc tot timpul: întâi, pentru că am mult de lucru (locul poate ucide și pe insularul cel mai abil, iar eu abia am sosit și sunt lipsit de unelte); în al doilea rând, din cauza pericolului de a fi prins în timp ce-i privesc sau de a fi prins la prima vizită pe care-ar face-o în această zonă: dacă vreau să evit acest lucru, trebuie să construiesc ascunzători prin tufișuri; în sfârșit, deoarece pentru a-i privi există o dificultate materială - ei stau pe înălțimea colinei și pentru cel care îi spionează de aici apar ca niște uriași sprinteni; pot să-i văd doar când se apropie de malurile înalte.

Situația mea e deplorabilă. Sunt nevoit să stau în aceste părți de jos ale insulei într-un moment în care mareele cresc mai mult ca oricând. Acum câteva zile s-a produs cea mai mare maree pe care am văzut-o de când

sunt pe insulă.

Când se înserează, caut crengi și le acopăr cu frunze. Nu-i de mirare dacă mă trezesc în apă. Mareea sosește cam pe la șapte dimineața, uneori și mai devreme. O dată pe săptămână sunt însă creșteri care-mi pot fi fatale. Crestăturile de pe trunchiul copacilor țin evidența zilelor; o greșală mi-ar umple plămânii cu apă.

Simt cu dezgust că această hârtie se transformă în testament. Dacă trebuie să mă resemnez la asta, e necesar să mă străduiesc ca afirmațiile mele să se poată verifica în așa fel încât nimeni să nu mă suspecteze vreodată de fals și să nu creadă că mint când spun că am fost condamnat pe nedrept. Voi pune acest raport sub deviza lui Leonardo, *Ostinato rigore*, și voi încerca s-o urmez.

Cred că această insulă se numește Vil-lings și că aparține arhipelagului Ellice¹. De la negustorul de covoare Dalmacio Om-brellieri (strada Hiderabad, 21, suburbia Ramkrishnapur, Calcutta) ați putea obține mai multe precizări. Acest italian m-a hrănit în cele câteva zile pe care le-am petrecut înfășurat în covoare persane; apoi m-a încărcat în cala unui vas. Nu-l compromit dacă-l amintesc în acest jurnal; nu sunt ingrat cu el... *Apărarea în fața supraviețuitorilor nu va lăsa loc la îndoieli: în realitate, în memoria oamenilor – acolo unde poate că se află cerul – Ombrellieri a avut milă de un semen pe nedrept urmărit și va fi tratat cu bu*

1 Mă îndoiesc. Vorbește de o colină și de diferiți arbori. Insulele Ellice, sau „ale lagunelor”, sunt joase și nu au alți copaci decât cocotieri înrădăcinați în praful coralului. (*Nota editorului*) [*Notele semnate astfel aparțin autorului.*]

năvoință până la ultima amintire în care va apărea.

Am debarcat la Rabaul. Având la mine o carte de vizită a comerciantului, am vizitat un membru al celei mai cunoscute societăți din Sicilia: în strălucirea metalică a lunii, în fumul fabricilor de conserve de scoici, am primit ultimele instrucțiuni și o barcă furată: am vâslit cu

disperare, am ajuns pe insulă (cu o busolă pe care n-o pricep, lipsit de orientare, fără pălărie, bolnav, suferind de halucinații); barca s-a împotmolit în nisipurile dinspre răsărit (fără îndoială recifele de coral care înconjoară insula erau sub apă); am rămas în barcă cel puțin o zi, pierdut în desfășurarea acelei grozăvii, uitând că ajunsesem.

Vegetația insulei este abundentă. Plante, pășuni, flori de primăvară, de vară, de toamnă, de iarnă se succedă cu repeziciune, cu mai mare repeziciune spre a se naște decât spre a muri, invadând unele timpul și pământul celorlalte, acumulându-se nestăvilit. În schimb, arborii sunt bolnavi: au coroanele uscate, însă trunchiurile sunt viguros înmugurite: cred că există două explicații: ori ierburile epuizează forța solului, ori rădăcinile arborilor au ajuns la piatră. Faptul că arborii noi sunt sănătoși pare să confirme a doua ipoteză. Arborii de pe colină s-au întărit într-atât încât e imposibil să-i folosești; și nici cu cei din partea de jos a insulei nu se poate face ceva; îi sfărâmă apăsarea degetelor, și în mâini rămâne doar un rumeguș, rămân doar câteva așchii moi.

În partea înaltă a insulei, care are patru maluri clisoase (stânci sunt doar pe malurile dinspre apus), se află muzeul, capela, bazinul de înot. Cele trei construcții sunt moderne, drepte, simple, din piatră neșlefuită. Piatra, ca de atâtea alte ori, pare o imitație proastă și nu se armonizează perfect cu stilul.

Capela e o cutie alungită, plată (ceea ce o face să pară foarte lungă). Bazinul de înot bine construit, cum nu depășește nivelul solului, se umple inevitabil de vipere și broaște râioase, de insecte acvatice și tot felul de scârboșenii. Muzeul e o clădire mare cu trei etaje, fără acoperiș vizibil, cu o verandă în față și alta mai mică în spate, cu un turn cilindric.

L-am găsit deschis: imediat m-am instalat în el. Îl numesc muzeu pentru că așa îi spunea negustorul italian. Ce motive avea? Cine știe dacă el însuși le-o fi cunoscând. Ar putea fi un hotel splendid pentru vreo cincizeci de

persoane sau un sanatoriu.

Are un hol cu biblioteci inepuizabile și deficitare; nu există decât romane, poezie, teatru, dacă nu socotim și o cărticică, Beli-dor: *Travaux - Le Moulin Perse*, Paris, 1937, care era pe o consolă de marmură verde și care acum îngroașă buzunarul acestor zdrențe de pantaloni pe care-i port. Am luat-o pentru că numele Belidor mi s-a părut straniu și pentru că m-am întrebat dacă nu cumva capitolul *Moulin Perse* n-ar explica rotorul acela din părțile de jos ale insulei. Am examinat rafturile căutând un sprijin pentru anumite cercetări pe care procesul mi le-a întrerupt și pe care în singurătatea de pe insulă m-am silit să le continuu. (Cred că ne pierdem nemurirea pentru că rezistența la moarte n-a evoluat; îmbunătățirile pun accentul pe prima idee, rudimentară, de a menține viu întreg corpul, dar ar trebui căutată doar păstrarea a ceea ce ține de conștiință.)

În hol, pereții de marmură roz, cu câteva chenare verzi asemenea unor nișe. Ferestrele cu geamurile lor albastre ar ajunge până la etajul casei mele natale. Patru potire de alabastru, în care ar putea să se ascundă două duzini de oameni, iriază lumină electrică. Cărțile ameliorează în parte această ambianță. O ușă dă spre coridor, una spre salonul rotund, iar alta, infimă, acoperită de un paravan, duce la scara în spirală.

Pe coridor e scara principală din stuc, acoperită de covoare. Peste tot scaune de pai, pereți tapetați cu cărți.

Sufrageria are vreo șaisprezece metri pe doisprezece. Deasupra unor coloane triple de mahon, pe fiecare perete, sunt niște balcoane ca niște loji, pentru patru divinități așezate câte una în fiecare lojă, pe jumătate indiene, pe jumătate egiptene, din teracotă ocru. Sunt de trei ori mai mari decât un om, înconjurată de frunze reliefate și întunecate, de plante de ghips. Sub balcoane sunt panouri mari cu desene de Fuyita, care distonează (fiind prea modeste).

Podeaua salonului rotund este un acvariu, în cutii

invizibile de sticlă, în apă, sunt lămpi electrice (singura iluminare a acestei camere fără ferestre). Îmi amintesc cu greutate de acest loc. La sosirea mea erau acolo sute de pești morți. Evacuarea lor a fost o operație înfiorătoare. Am lăsat să curgă apa zile în șir, și totuși acolo mă impregnam mereu de miros de pește putrezit (care-mi sugera plajele din patrie, cu mulțimile lor confuze de pești vii și morți aruncați de ape și infectând nesfârșite zone de aer, în timp ce locuitorii, copleșiți, îi îngropau). În această cameră, cu podeaua luminată și cu coloanele de lac negru care o înconjoară, îți poți închipui că umbli miraculos pe un lac, în mijlocul unei păduri. Prin două deschizături, acvariul comunică cu holul și cu o sală mică verde, înzestrată cu un pian, un fonograf și un paravan de oglinzi care are poate peste douăzeci de laturi.

Încăperile sunt moderne, somptuoase, dezagreabile. În total sunt cincisprezece apartamente, în al meu am făcut reparații devastatoare, fără mari rezultate. N-am mai avut nici tablouri de Picasso, nici geamuri afumate, nici coperti cu semnături prețioase, dar am trăit în schimb într-o ruină incomodă.

În două împrejurări analoage am făcut descoperiri în subsoluri. În prima căutam alimente (începuseră să scadă proviziile din cămară) și am descoperit uzina. Pe când cercetam subsolul, am observat că niciun perete nu avea ferestruica pe care o văzusem de-afară, cu geamuri groase și gratii, pe jumătate ascunsă între ramurile unui conifer. Ca într-o discuție cu cineva care ar fi susținut că această ferestruică era ireală, văzută în vis, am ieșit afară pentru a verifica dacă mai era.

Am văzut-o din nou. Am coborât în subsol și am avut multe greutateți pentru a mă orienta și a găsi, pe dinăuntru, locul care corespundea ferestruicii. Era de cealaltă parte a peretelui. Am căutat crăpături, uși secrete. Peretele era foarte neted și foarte solid. M-am gândit că pe o insulă și într-un loc ascuns trebuie să fie o comoară; am hotărât să sparg peretele și să pătrund, deoarece mi s-a părut mai verosimil să existe, dacă nu mitraliere și muniții, cel puțin

un depozit de alimente.

Cu drugul care servea pentru a închide o ușă și cuprins de o moleșeală crescândă, am făcut o gaură; s-a văzut o lumină albastră. Am lucrat mult și chiar în acea după-amiază am pătruns înăuntru. Primul meu sentiment n-a fost dezamăgirea de-a nu găsi alimente, nici bucuria de-a descoperi o pompă de apă și o uzină electrică, ci o plăcută și generoasă uimire: pereții, acoperișul, podeaua erau de porțelan albastru și până și aerul în această cameră, fără altă comunicare cu lumina zilei decât o fereastră înaltă și ascunsă între ramurile unui copac, avea o transparență cerească și profundă, precum cea din spuma cascadei.

Mă pricep foarte puțin la motoare, dar nu am întârziat să le pun în funcțiune. Când mi se termină apa de ploaie, folosesc pompa. Toate acestea m-au surprins: atât faptul că m-am descurcat, cât și simplitatea și starea bună a mașinilor. Nu uit că, în caz de pană, contez numai pe resemnarea mea. Sunt atât de nepriceput încât n-am putut afla încă rostul unor motoare verzi din aceeași încăpă și nici cel al cilindrului cu aripioare din partea de jos, dinspre sudul insulei, legat cu subsolul printr-un tub de fier. Dacă n-ar fi așa departe de mal, aş crede că are vreo legătură cu marea; aş putea să-mi imaginez că servește la încărcarea acumulatorilor pe care trebuie să-i aibă uzina. Din prudență, fac multă economie, nu pun motoarele în funcțiune decât atunci când este absolut necesar.

Totuși, odată, toate luminile muzeului au fost aprinse întreaga noapte. Asta a fost a doua oară când am făcut descoperiri în subsoluri.

Eram bolnav. Speram că undeva prin muzeu există un dulap cu medicamente; sus nu era nimic; am coborât în subsoluri și... în noaptea aceea n-am mai luat în seamă boala, uitând că numai în vis poți trece printr-o asemenea groază. Am descoperit o ușă secretă, o scară, un al doilea subsol. Am intrat într-o încăpă poliedrică, asemănătoare unor adăposturi împotriva bombardamentelor, pe care le-am văzut la cinematograf, cu pereții acoperiți cu plăci de

două feluri, unele dintr-un material ca pluta, altele din marmură, distribuite simetric. Am făcut un pas: prin arcadele de piatră, am văzut repetându-se în opt direcții, ca în oglindă, de opt ori, aceeași încăpere. Apoi am auzit mulți pași, teribil de limpede, în jurul meu, sus, jos, umblând prin muzeu. Am mai înaintat un pic, zgomotele s-au stins ca într-un mediu de zăpadă, ca pe înălțimile reci ale Venezuelei.

Am urcat scara. Era liniște, zgomotul solitar al mării, nemișcare cu evadări de miriapode. Mi-a fost frică de o invazie de năluci sau de polițiști, ultima mai puțin verosimilă. Am petrecut ore întregi între perdele, neliniștit de siguranța ascunzătorii pe care o alesesem (puteam fi văzut de afară; dac-aș fi vrut să scap de cineva care-ar fi fost în cameră, ar fi trebuit să deschid fereastra). Apoi am îndrăznit să controlez casă, dar am continuat să fiu neliniștit; mă auzisem înconjurat de pași limpezi la diferite înălțimi.

În zori am coborât din nou în subsol. M-au înconjurat aceiași pași de aproape și de departe. De data asta însă i-am înțeles. Enervat, am continuat să străbat al doilea subsol, escortat intermitent de cârdul zelos de ecouri, într-o singurătate multiplicată. Sunt nouă încăperi identice și alte cinci într-un subsol mai jos. Par adăposturi împotriva bombardamentelor. Cine erau cei care prin 1924 au construit această clădire?

De ce au abandonat-o? De care bombardamente se temeau? E surprinzător faptul că constructorii unei clădiri atât de solide nutreau în asemenea măsură prejudecata modernă împotriva stucaturilor, până într-acolo încât să ridice acest adăpost care pune la grea încercare echilibrul mental: ecourile unui suspin fac să se audă suspine apropiate și îndepărtate, timp de două sau trei minute. Acolo unde nu sunt ecouri, liniștea este tot atât de îngrozitoare ca și greutatea aceea care, în vis, nu te lasă să fugi.

Cititorul atent poate scoate din raportul meu un catalog de obiecte, de situații și fapte mai mult sau mai

puțin uimitoare. Ultimul fapt este apariția actualilor locuitori ai colinei. Se cuvine oare să facem o legătură între aceste persoane și cele care au trăit aici în 1924? Ar trebui să vedem în turiștii de azi pe constructorii muzeului, ai capelei și ai bazinului de înot? Nu pot să cred că vreuna dintre aceste persoane ar fi întrerupt vreodată *Tea for two* sau *Valencia* pentru a face proiectul acestei construcții, infestată de ecouri, e adevărat, dar rezistentă chiar și la bombe.

Pe stânci e o femeie care privește apusul soarelui la fiecare înserare. Are un batic colorat legat pe cap și mâinile împreunate pe un genunchi; niște sori trebuie să-i fi aurit pielea înainte de naștere; datorită ochilor, părului negru și bustului, pare una dintre acele țigănci sau spanioloaice din tablourile cele mai detestabile.

Cu punctualitate fac să crească numărul paginilor acestui jurnal, dar le uit pe acelea care ar trebui să justifice anii când umbra mea a zăbovit pe pământ (*Apărare în fața supraviețuitorilor și Elogiul lui Malthus*). Totuși, ceea ce scriu azi va fi o măsură de prevedere, în ciuda slăbiciunii convingerilor mele, aceste rânduri vor rămâne neschimbate. Trebuie să mă mulțumesc cu ceea ce știu acum; este în folosul siguranței mele să renunț neconținut la orice ajutor al vreunui seamăn.

Nu mai aștept nimic, dar asta nu e îngrozitor. După ce-am hotărât acest lucru, mi-am câștigat liniștea.

Femeia aceea mi-a dat însă o speranță. Trebuie să mă tem de speranțe.

Ea privește fiecare înserare, iar eu, ascuns, stau și o privesc pe ea. Ieri și astăzi din nou, am descoperit că nopțile și zilele mele așteaptă acea oră. Femeia, cu senzualitate de țigancă și cu un batic colorat de dimensiuni prea mari, mi se pare ridicolă. Cu toate acestea simt, poate puțin în glumă, că dacă aș putea să fiu văzut pentru o clipă, dacă aș putea să vorbesc un moment cu ea, atunci tot ajutorul pe care îl poate primi omul de la prieteni, de la logodnică, de la cei de același sânge cu el s-ar îndrepta

spre mine.

Speranța mea poate fi opera pescarilor și a tenismanului bărbos. Astăzi m-a enervat că o întâlnesc cu acel fals tenisman; nu sunt gelos; dar nici ieri n-am văzut-o; se ducea la stânci și pescarii aceia m-au împiedicat s-o urmăresc; nu mi-au spus nimic; am fugit înainte de a mă fi văzut. M-am străduit să-i evit, luând-o pe sus; imposibil; aveau prieteni care-i priveau cum pescuiesc. Când m-am întors, soarele apusese, doar stâncile mai vegheau noaptea.

Poate că sunt gata să fac o prostie iremediabilă; poate că femeia aceea, încălzită de soare în toate după-amiezile, mă va da pe mâna poliției.

O calomniez; dar nu uit de protecția legii. Cei care hotărăsc condamnarea impun termene sau modalități de apărare care ne răpesc în chip demential libertatea.

Acum, invadat de murdărie și de părul pe care nu-l pot îndepărta, puțin îmbătrânit, nutresc speranța apropierei binefăcătoare de această femeie, fără îndoială frumoasă.

Sunt încredințat că enorma mea dificultate va fi momentană: să trec peste prima impresie.

Acel fals impostor nu mă va învinge.

În cincisprezece zile au fost trei mari inundații. Ieri soarta m-a salvat de la înec. Apa m-a luat aproape prin surprindere. Bizuindu-mă pe semnele de pe copac, am calculat marea pentru astăzi; dacă în zori aş fi dormit, aş fi murit. Dintr-odată apa a crescut cu repeziciunea pe care o are o dată pe săptămână. Așa de mare a fost neglijența mea, încât acum nu știu cui să-i atribui aceste surprize: greșelilor de calcul sau unei pierderi trecătoare de regularitate a mareelor mari. Dacă mareele și-au schimbat ritmul, viața în părțile de jos ale insulei va fi încă și mai precară. Mă voi acomoda, totuși. Am supraviețuit atâtor adversități.

Am fost multă vreme bolnav, cu dureri și febră, am fost foarte preocupat să nu mor de foame; și n-am putut

scrie (cu această scumpă indignare pe care o datorez oamenilor).

La sosirea mea existau ceva provizii în camera muzeului. Într-un cuptor obișnuit, încins, am preparat din făină, sare și apă o pâine necomestibilă. Foarte curând am mâncat făină din pungă, așa cum era (cu sorbituri de apă). Totul s-a terminat, până și niște limbi de miel aproape stricate, până și chibriturile (cu un consum de trei pe zi). Cât de evoluți au fost, față de noi, cei care au inventat focul! Am lucrat întruna, căznindu-mă zile nesfârșite să fac o capcană; când a funcționat, am putut mânca păsări dulci și însângerate. Am continuat tradiția celor solitari, mâncând de asemenea rădăcini. Durerea, o lividitate umedă și înfricoșătoare, catalepsii care nu mi-au lăsat nicio amintire, spaime de neuitat pe care le-am visat, mi-au permis să cunosc plantele cele mai otrăvitoare.¹

Sunt obosit, nu am unelte, regiunea e nesănătoasă, potrivnică. Acum câteva luni însă, viața mea actuală mi s-ar fi părut un adevărat paradis.

Mareele zilnice nu sunt nici periculoase și nici punctuale. Uneori ele ridică crengile acoperite de frunze pe care le întind pentru a adormi și mă trezesc dimineața pe o mare plină de apele noroioase ale mlaștinilor.

Îmi rămâne după-amiaza pentru vânătoare; dimineața zac în apă până la brâu; mișcările devin grele ca și cum partea scufundată a corpului ar fi foarte mare; în schimb, sunt mai puține șopârle și vipere; țânțarii sunt însă toată ziua, tot anul.

1 A trăit fără îndoială sub arbori încărcăți cu nuci de cocos. Nu-i menționează. Nu i-a văzut? Sau, mai curând, atacați de ciumă, pomii nu făceau fructe? (*Nota editorului*)

Uneltele au rămas în muzeu. Sper să am curajul să întreprind o expediție și să le re-dobândesc. Dar poate că nu va fi absolut necesar; poate că oamenii aceștia vor dispărea; poate că am avut doar halucinații.

Barca a rămas inaccesibilă, pe plaja din răsărit. Ceea ce pierd nu e mult: să știu că nu sunt deținut, că pot să

plec de pe insulă. Dar pot să plec vreodată? Cunoscut infernul pe care îl ascunde această barcă. Am venit de la Rabaul până aici. Nu aveam apă de băut, nu aveam pălărie. Când vâslești, marea nu are sfârșit. Insolăția, oboseala erau mai mari decât corpul meu. M-au chinuit o boală cu fierbințeli și visuri care nu mai conteneau.

Acum am norocul că deosebesc rădăcinile comestibile. Am ajuns să-mi ordonez viața atât de bine, încât fac toate treburile și-mi rămâne răgaz să mă și odihnesc. În acest cadru mă simt liber, fericit.

Ieri am rămas în urmă; astăzi am lucrat fără întrerupere, totuși mai am ceva și pentru mâine; când sunt atâtea de făcut, femeia după-amiezilor nu mă mai ține treaz.

Ieri dimineață, marea a invadat părțile de jos ale insulei. Niciodată nu am văzut o maree de asemenea proporții. Încă mai creștea când a început să plouă (aici ploile sunt rare, foarte puternice, în rafale). A trebuit să-mi caut adăpost.

Luptându-mă cu alunecuşul povârnişului, cu violența ploii, cu vântul și cu crengile, am urcat dealul. Mi-a dat prin gând să mă ascund în capelă, locul cel mai singuratic de pe insulă.

Eram în încăperile în care preoții își iau gustarea și-si schimbă veșmintele (n-am văzut niciun pastor printre ocupanții muzeului) și deodată au apărut două persoane, brusc, nu ca și cum ar fi sosit, ci ca și cum ar fi apărut pur și simplu în fața privirii mele sau în imaginația mea... M-am ascuns, nehotărât, cu neîndemânare, sub altar, între mătăsuri colorate și dantele. Nu m-au văzut. Sunt încă uimit...

Am stat o vreme imobil, ghemuit, în poziție incomodă, iscodind printre perdelele de mătase aflate sub altarul principal, cu atenția îndreptată spre zgomotele îndepărtate ale furtunii, privind munții de furnicare, întunecați, șirurile umblătoare de furnici palide și mari, dalele deplasate... Atent la picăturile din perete și din

tavan, la apa infiltrată în șanțulețe, la ploaia de pe poteca apropiată, la tunete, la zgomotele confuze ale vijeliei, ale copacilor, ale mării pe plajă, ale grinzilor apropiate, dorind să izolez pașii sau vocea cuiva care ar fi înaintat spre ascunzătoarea mea, dorind să evit altă apariție neașteptată...

Printre zgomote, am început să aud frânturi dintr-o scurtă melodie venind de foarte departe. Apoi n-am mai auzit-o și m-am gândit că fusese ca în figurile acelea care, după Leonardo, apar atunci când privim un timp petele de umezeală. Muzica a revenit, iar eu am stat cu ochii încheoșați, mulțumit de armonia ei, crispat, iar apoi m-am îngrozit de tot și de toate.

După un timp m-am dus la fereastră. Apa, albă pe geam, fără strălucire, profund întunecată în aer, abia te lasă să vezi... Am avut o surpriză atât de mare încât nu mi-a mai păsat că apar în ușa deschisă.

Aici locuiesc eroii *snobismului* (sau pensionarii unui balamuc părăsit). Fără spectatori (sau eu sunt publicul prevăzut de la început), pentru a fi originali, depășesc limita incomodității suportabile, sfidează moartea. Acesta este adevărul și nu o invenție a ranchiunei mele... Au scos fonograful din camera verde, situată alături de salonul cu acvariu, și, femei și bărbați, așezați pe bănci sau pe pajiște, vorbeau, ascultau muzică și dansau în mijlocul unei învolburări de apă și vânt care amenința să smulgă toți copacii.

Acum femeia cu batic îmi devine absolut necesară. Poate că toată această igienă de a nu spera este puțin ridicolă; a nu spera ceva de la viață pentru a nu ți-o expune, a face pe mortul pentru a nu muri. Dintr-odată asta mi s-a părut o letargie îngrijorătoare, chiar înspăimântătoare; vreau să se termine. După evadare, după ce am supraviețuit fără să dau atenție oboselii care mă distrugea, am dobândit calmul; poate că hotărârile mele mă vor arunca înapoi în brațele trecutului sau ale judecătorilor; îi prefer acestui îndelungat purgatoriu.

A început acum opt zile. Atunci am înregistrat miracolul apariției acestor persoane; după-amiază am tremurat lângă stâncile de la apus. Mi-am spus că totul era vulgar; tipul boem al femeii și dragostea care m-a cuprins, provocată de singurătatea îndelungată. Am mai revenit în două după-amiezi; femeia era acolo; am început să cred că acesta era singurul lucru miraculos; apoi au venit zilele nefericite când și-au făcut apariția pescarii și n-am mai văzut-o; zilele bărbosului, ale inundației, ale reparării distrugerilor inundației. Azi după-masă...

Sunt speriat, dar mai cu seamă nemulțumit de mine. Acum mă aștept ca intrușii să vină în orice moment; dacă întârzie, *tnalum signum*: vin să mă aresteze; voi ascunde acest jurnal, voi pregăti o explicație și-i voi aștepta nu departe de barcă, hotărât să lupt, să fug. Cu toate acestea nu mă gândesc la pericole. Sunt foarte supărat, am făcut greșeli care-ar putea să mă îndepărteze de acea femeie pentru totdeauna.

După ce am făcut baie, curat dar cam dezordonat (barba și părul îmi erau ude), m-am dus s-o văd. Îmi făcusem următorul plan: o aștept la stânci; sosind, femeia mă va găsi absorbit de apusul soarelui; surpriza, teama probabilă vor avea timp să se transforme în curiozitate; afecțiunea comună pentru înserare ar putea fi un mijlocitor favorabil; ea mă va întreba cine sunt; ne-am împrietenii...

Am ajuns foarte târziu. (Lipsa mea de punctualitate mă exasperează. Și când te gândești că în acel bâlci al deșertăciunilor numit lumea civilizată, la Caracas, mă mândream cu această punctualitate greu de respectat, era una dintre caracteristicile mele!)

Asta a zădărnicit totul; ea contempla înserarea și brusc am apărut eu de după niște pietre. Brusc, și zburlit, și văzut de jos, toate semnele spaimei mele trebuie să fi apărut teribil de accentuate.

Intrușii urmau să vină dintr-un moment într-altul. Nu am pregătit nicio explicație. Nu mi-e frică.

Această femeie e mai mult decât o falsă țigancă. Mă

sperie curajul ei. Nimic nu arăta că mă văzuse. Nicio clipire, nici cea mai ușoară tresărire.

Soarele era încă deasupra orizontului (nu soarele, aparența soarelui; era acel moment în care a apus sau va apune și îl vezi unde nu este). Mă urcasem grăbit pe pietre. Am văzut-o; baticul colorat, mâinile încrucișate pe un genunchi, privirea ei făcând să crească lumea. Respirația mea a devenit precipitată. Stâncile, marea păreau tremurătoare.

În timp ce mă gândeam la toate astea, am auzit vuietul mișcător și obosit al mării, ca și cum marea ar fi venit să se așeze lângă mine. M-am liniștit un pic. Nu era cu putință să mi se audă respirația.

Atunci, pentru a amâna momentul în care trebuia să-i vorbesc, am descoperit o veche lege psihologică. Era mai bine să vorbesc dintr-un loc înalt, care să-mi permită să privesc de sus. Această situație pe un loc mai înalt ar compensa în parte dezavantajele mele.

M-am urcat pe alte stânci mai sus. Efortul mi-a înrăutățit starea. De asemenea au mai înrăutățit-o:

Graba: îmi luasem obligația să-i vorbesc chiar azi. Dacă doream să evit ca ea să aibă vreo bănuială din pricina locului singuratic sau a întunericului, nu mai puteam să aștept niciun minut.

Faptul de a o vedea: ședea ca și cum ar poza pentru un fotograf invizibil și avea liniștea după-amiezii, dar o liniște mult mai vastă. Urma deci s-o întrerup.

A spune ceva era o întreprindere alarmantă. Nu știam dacă mai aveam grai.

Am privit-o, ascuns. M-am temut că m-ar putea surprinde spionând-o. Am apărut, poate prea brusc, în fața privirii ei; cu toate acestea, liniștea pieptului ei nu s-a tulburat; privirea ei făcea abstracție de mine, ca și cum aș fi fost invizibil.

Nu m-am oprit.

— Domnișoară, doresc să mă ascultați, am spus eu în speranța că nu va consimți la rugămintea mea, deoarece

eram atât de emoționat încât uitasem ce trebuia să-i spun. Mi s-a părut că vorba *domnișoară* suna ridicol acolo, pe insulă. În afară de asta, propoziția era prea imperativă (asociată cu apariția subită, cu ora, cu singurătatea).

Am insistat.

— Înțeleg că nu se cuvine...

Nu pot să-mi amintesc cu exactitate ce am spus. Eram aproape pe altă lume. I-am vorbit cu o voce măsurată și joasă, într-o manieră care sugera obscenități. Am trecut din nou la *domnișoară*. Am renunțat la cuvinte și am început să privesc apusul, sperând că admirarea în comun a priveliștii aceluia calm ne va apropia. Am reînceput să vorbesc. Efortul pe care-l făceam pentru a mă stăpâni îmi cobora vocea, măsura obscenitatea tonului. Au trecut alte minute de tăcere. Am insistat, am implorat într-un chip respingător, în cele din urmă am fost total ridicol; tremurând, aproape strigând, i-am cerut să mă insulte, să mă denunțe, dar să înceteze de a mai tăcea.

Nu a fost ca și cum nu ar fi auzit, ca și cum nu m-ar fi văzut; a fost ca și cum urechile pe care le avea nu serveau ca să audă, ca și cum ochii nu-i serveau ca să vadă.

Într-un fel, m-a insultat; a demonstrat că nu se temea de mine. Se și făcuse noapte când și-a luat poșeta și a pornit încet spre partea înaltă a colinei.

Oamenii nu au venit încă să mă caute. Poate că nu vor veni la noapte. Poate că femeia asta este în toate privințele la fel de uimitoare și nu le-a spus nimic despre apariția mea. Noaptea e întunecoasă. Cunosc bine insula și nu mi-e frică nici de o armată, dacă mă caută noaptea.

Altă dată, a fost ca și cum nu m-ar fi văzut. Nu am făcut altă greșală decât aceea de a rămâne tăcut și de a lăsa să se restabilească liniștea.

Când femeia a sosit la stânci, eu priveam apusul. A stat nemișcată, căutând un loc pentru a întinde cuvertura. Apoi s-a îndreptat spre mine. Dacă aș fi întins brațul, aș fi atins-o. Acest gând m-a îngrozit (ca și cum aș fi fost în pericol să ating o fantomă). În abstracția pe care o făcea

de prezența mea, era ceva înspăimântător. Cu toate acestea, așezându-se alături de mine, mă sfida și, într-un anumit fel, arăta că nu ignoră prezența mea. A scos o carte din geantă și a început să citească. Am profitat de răgaz pentru a mă liniști.

Apoi, când am văzut-o că lasă cartea ridicând privirea, m-am gândit: „Se pregătește să-mi vorbească”. Lucrul acesta însă nu s-a produs. Liniștea creștea inevitabil. Am înțeles gravitatea faptului de a nu o întrerupe; dar fără obstinație, fără motiv, am rămas tăcut.

Niciunul dintre tovarășii ei n-a venit să mă caute. Poate nu le-a vorbit despre mine sau poate că-i neliniștea faptul că eu cunoșteam insula (de aceea femeia revine în fiecare zi simulând un episod sentimental). Nu cred. Sunt gata să surprind și conspirația cea mai tăcută.

Mi-am descoperit o înclinație spre prevederea exclusivă a consecințelor rele. Aceasta s-a format în ultimii trei sau patru ani. Nu este întâmplătoare, este supărătoare. Faptul că femeia revine și încearcă o apropiere, totul pare să indice o schimbare prea fericită pentru a mi-o putea imagina... Poate am uitat de barbă, de anii mei, de poliția care m-a urmărit atât și care continuă să mă caute, încăpățânată ca un blestem care se împlinește. Nu trebuie să-mi fac speranțe. Scriu asta și-mi vine o idee care e o speranță. Nu cred s-o fi insultat pe femeie, dar poate ar fi bine să-i dau o satisfacție. Ce face un bărbat în asemenea ocazii? Trimite flori. E un proiect ridicol... dar banalitățile, când sunt umile, stau sub puterea inimii. Pe insulă sunt multe flori. La sosirea mea erau câțiva arbuști ornamentalii în jurul bazinului de înot și al muzeului. Cu siguranță, voi putea face o grădiniță pe pajiștea care mărginește stâncile. Poate că natura te ajută să te apropii de intimitatea unei femei. Poate că mă ajută să pun capăt tăcerii și prudenței. Acesta va fi ultimul meu mijloc poetic. N-am combinat niciodată culori; la pictură nu mă pricep aproape deloc... Cred totuși că pot face o muncă modestă, care să arate dragoste față de grădinărit.

M-am trezit în zori. Simțeam că noblețea sacrificiului

meu era de ajuns pentru a îndeplini proiectul.

Am văzut florile (sunt din belșug la poalele malurilor înalte). Le-am cules pe cele care mi s-au părut mai puțin dezagreabile. Chiar și cele în culori suave au o vitalitate aproape animală. După puțin timp le-am privit, ca să le aranjez, pentru că nu le mai puteam cuprinde în brațe: erau moarte.

Eram pe punctul de a renunța la proiectul meu, dar mi-am adus aminte că ceva mai sus, în fața muzeului, există un alt loc cu multe flori. Cum era devreme, mi s-a părut că nu risc dacă mă duc să le văd. Intrușii dormeau, cu siguranță.

Sunt mărunțele și aspre. Am rupt câteva. Nu au acea nerăbdare monstruoasă de-a muri.

Neajunsul lor: dimensiunea redusă și faptul că se află în fața muzeului.

Am petrecut aproape toată dimineața riscând să fiu descoperit de vreo persoană care ar fi avut curajul să se scoale înainte de zece. Mi se pare că o condiție atât de modestă a declanșării calamității nu s-a împlinit, în timpul cât am trudit ca să adun florile, am supravegheat muzeul și nu am văzut pe niciunul dintre cei ce-l locuiau; ceea ce-mi permite să presupun că nici ei nu m-au văzut pe mine.

Florile sunt foarte mici. Va trebui să plantez mii și mii, dacă nu vreau o grădiniță minusculă (ceea ce ar fi mai frumos și mai ușor de făcut, dar s-ar putea ca femeia să n-o vadă).

Am început să pregătesc rondurile de flori, să destelenesc pământul (care e tare, iar suprafețele plănuite întinse), să-l stropesc cu apă de ploaie. Când voi fi pregătit pământul, va trebui să mai caut flori. Voi face tot posibilul să nu mă surprindă, ca să nu mă întrerupă din lucru sau să-l vadă înainte de a fi gata. Am uitat că pentru mutarea plantelor există și unele condiții cosmice. Nu pot crede că după atâta primejdie, după atâta oboseală, florile să nu rămână vii până la apusul soarelui.

În privința grădinilor sunt lipsit de simț estetic, dar

oricum, printre pășuni și buruieni, rodul muncii mele va fi mișcător. Va fi o înșelătorie, firește; potrivit planului meu, în după-amiaza aceasta va fi o grădină îngrijită; dar mâine (dacă e vânt), poate să fie moartă sau fără flori.

Mi-e cam rușine să-mi mărturisesc proiectul. O femeie uriașă așezată, privind apusul, cu mâinile împreunate sub un genunchi; un bărbat foarte mic, făcut din frunze, îngenuncheat în fața femeii (dedesubtul acestui personaj voi pune cuvântul „eu” între paranteze).

Se va pune și această inscripție:

Ești sublimă, nu îndepărtată și de neînțeles, Păstrezi întreaga liniște a trandafirului necules.

Oboseala mea a devenit aproape o boală. Am la dispoziție cerul și posibilitatea de a mă culca sub copaci până la șase după-amiază, dar voi amâna odihna pentru a scrie. Această nevoie de a scrie cred că se datorează nervilor. Pretextul e că acum actele mele mă duc către una din cele trei perspective: tovărășia femeii, singurătatea (adică moartea în care am petrecut ultimii ani, imposibilă după ce am contemplat-o pe femeie) sau îngrozitoarea justiție. Care din ele va deveni realitate? E greu s-o știu dinainte, totuși redactarea și lectura acestor memorii mă pot ajuta să fac previziunea asta atât de utilă și îmi vor permite poate chiar să particip la făurirea unui viitor acceptabil.

Am lucrat ca un executant prodigios; opera rezultă din relația între fragmentele care o compun. Poate că magia depinde tocmai de asta: trebuie să mă dedic fiecărui fragment, să înving dificultatea de a planta fiecare floare și de a o alinia cu precedentă. În timpul execuției nu se putea prevedea cum avea să arate opera încheiată; va fi sau un ansamblu dezordonat de flori, sau o femeie, nu se știe.

Totuși, lucrarea nu pare improvizată, arată destul de elegant. N-am putut să-mi îndeplinesc proiectul. În imaginație nu-i mai greu de închipuit o femeie așezată, ținându-și cu mâinile un genunchi, decât o femeie stând în picioare; din flori, însă, prima este aproape imposibil de

realizat. Femeia e văzută din față, cu capul și picioarele din profil, privind un apus de soare. Fața și un șal cu flori mov formează capul. Pielea nu iese bine. N-am putut reda culoarea asta austeră, care-mi repugnă și mă atrage. Rochia din flori albastre are borduri albe. Soarele făcut din niște stranii floarea-soarelui care cresc pe-aici. Marea, din aceleași flori ca și rochia. Personajul care mă reprezintă stă în profil, îngenunchat, e mic (are doar o treime din mărimea femeii) și verde, alcătuit din frunze.

Am modificat inscripția. Prima era prea lungă pentru a o face din flori. Am schimbat-o cu alta:

Moartea mi-ai dezvăluit-o pe această insulă.

Mă bucuram că sunt un mort care încă veghează. Din cauza acestui sentiment, am neglijat însă politetea; propoziția putea conține un reproș, totuși am revenit la acea idee. Mă orbeau, cred, dorința de a mă prezenta ca un fost mort, precum și descoperirea literară sau banală că moartea era imposibilă alături de acea femeie. Cu toată monotonia lor, aberațiile acestea erau aproape monstruoase:

Un mort pe această insulă ai trezit. sau:

Nu sunt mort: sunt îndrăgostit.

M-am simțit descurajat. Inscripția florilor spune:

Omagiul timid al unui amor.

Totul s-a petrecut în cadrul celei mai previzibile normalități, dar într-o formă nesferat de benignă. Sunt pierdut. Lucrând la această grădiniță, am comis o greșală elementară, la fel ca Ajax, sau vreun alt personaj elenic uitat, când a înjunghiat animalele; dar în acest caz, chiar eu sunt animalele înjunghiate.

Femeia a sosit mai devreme decât de obicei. A lăsat geanta (cu cartea pe jumătate ieșită) pe o stâncă și, pe altă stâncă, mai netedă, a întins cuvertura. Avea un costum de tenis; un batic aproape mov, pe cap. A stat un moment privind marea, ca adormită; apoi s-a ridicat și s-a dus să ia cartea. S-a mișcat cu acea libertate pe care o avem când suntem singuri. A trecut, atât la dus cât și la întors, pe

lângă grădinița mea, dar s-a prefăcut că n-o vede. Nu eram nerăbdător s-o vadă; dimpotrivă, când femeia a apărut, am înțeles greșeala mea uimitoare și am suferit că nu puteam ascunde o lucrare care mă condamna pentru totdeauna. M-am liniștit, poate, pierzându-mi cunoștința. Femeia a deschis cartea, și-a pus mâna între file și a continuat să privească după-amiaza. Nu a plecat până la căderea nopții.

Acum mă consolez reflectând asupra condamnării mele. Este dreptă sau nu? Ce trebuie să aștept după ce i-am dedicat această grădiniță de prost-gust? Cred, fără să mă revolt, că lucrul făcut, o dată ce-l pot critica, n-ar trebui să mă ducă la pierzanie. În fața unei ființe atotștiutoare, nu sunt omul care să se teamă de această grădină. La urma urmei, eu am creat-o.

Eram gata să-i spun că acolo se manifestau pericolele creației, greutatea de a purta diverse conștiințe în echilibru, simultan. Dar, la ce bun? Aceste justificări sunt fără vlagă. Totul e pierdut, viața alături de femeie, singurătatea dinainte. Stăruii fără scăpare în acest monolog, care, începând chiar de acum, e nejustificat.

În ciuda nervilor, azi am fost inspirat, în timp ce după-amiaza se destrăma împărtășindu-se din neîntinată seninătate, din splendoarea femeii. Această senzație plăcută m-a cuprins din nou noaptea; am avut un vis cu lupanarul femeilor oarbe pe care l-am vizitat cu Ombrellieri, la Calcutta. Femeia a apărut și lupanarul s-a transformat într-un palat florentin, bogat, cu stucaturi. Eu, încurcat, am izbucnit: „Ce romantic!”, plângând de fericire poetică și vanitate deșartă. M-am trezit însă de câteva ori, neliniștit din pricina lipsei mele de finețe față de riguroasa delicatețe a femeii. Nu voi uita: și-a dominat dezgustul pe care i l-a produs sărmana mea grădiniță și a simulat cu milă că n-o vede. Mă neliniștea de asemenea faptul că am auzit *Valencia* și *Tea for two*, pe care un fonograf le-a repetat exasperant până la răsăritul soarelui.

Tot ceea ce am scris despre destinul meu, cu speranță sau teamă, în glumă sau în serios, mă mortifică.

Încerc un sentiment foarte neplăcut. Mi se pare că știam de mult rezultatul jalnic al faptelor mele și că am insistat cu superficialitate și încăpățănare... Aș fi putut avea purtarea asta doar în vis, doar în nebunie... Azi după-amiază, ca un comentariu simbolic și anticipat, am visat că în timp ce jucam o partidă de croquet, *știam* că jocul avea să aibă ca rezultat uciderea unui om. Apoi, ireversibil, eu eram acel om.

Acum coșmarul continuă... Eșecul meu este definitiv și încep să povestesc vise. Vreau să mă trezesc, dar întâlnesc acea rezistență care te împiedică să ieși din visele cele mai îngrozitoare.

Azi femeia a vrut să-i simt indiferența, ceea ce de altfel a reușit. Tactica ei este însă inumană și, cu toate că eu sunt victima, cred totuși că privesc obiectiv.

A venit cu dezgustătorul tenisman. Simpla prezență a acestui om ar trebui să înlăture orice gelozie. Este foarte înalt. Purta un sacou de tenis, de culoarea granatei, prea mare, pantaloni albi și pantofi enormi cu alb și galben. Barba părea falsă. Pielea e feminină, ca de ceară, marmorată pe la tâmpile. Ochii sunt de culoare închisă, dinții dezgustători; vorbește rar, deschizând mult o gură mică, rotundă, vocalizând copilărește, arătând o limbă mică și ea, rotundă, de un roșu aprins, lipită mereu de dinții inferiori. Mâinile sunt foarte lungi, palide; le ghicesc fin căptușite cu umezeală.

M-am ascuns imediat. Nu știu dacă ea m-a văzut, dar presupun că da, pentru că niciun moment nu a părut să mă caute cu privirea.

Sunt sigur că bărbatul nu a observat grădinița decât târziu. Ea s-a prefăcut că n-o vede.

Am auzit niște cuvinte franțuzești. Apoi n-au mai vorbit. Au devenit parcă dintr-odată triști, privind marea. Bărbatul a spus ceva. De fiecare dată când un val se spărgea de pietre, făceam doi, trei pași repezi, apropiindu-mă. Erau francezi. Femeia a mișcat capul; n-am auzit ce-a spus, dar fără îndoială era o negație; avea ochii închiși și

surâdea cu amărăciune sau extaz.

— Crede-mă, Faustine, a spus bărbosul cu o disperare prost stăpânită, iar eu i-am aflat numele: Faustine. (Dar lucrul și-a pierdut orice importanță.)

— Nu... acum știu ce urmărești...

A surâs, fără amărăciune și fără extaz, frivol, îmi aduc aminte că în acel moment am urât-o. Se juca și cu bărbosul, și cu mine.

— E o nenorocire că nu ne înțelegem. Timpul e scurt: doar trei zile și apoi nimic nu va mai avea importanță.

N-am înțeles bine situația. Omul acesta era de fapt dușmanul meu. Mi s-a părut trist; nu m-ar fi mirat ca tristețea lui să fi fost un joc. Jocul Faustinei era insuportabil, aproape grotesc.

Omul a vrut să reducă din importanța cuvintelor lui anterioare. A spus câteva propoziții care aveau cam acest sens:

— Nu trebuie să te neliniștești. Nu vom discuta o veșnicie...

— Morel, răspunse prosteste Faustine, știi că-mi pari misterios?

Întrebările Faustinei n-au putut să-i înlăture tonul de glumă.

Bărbosul s-a dus să-i aducă șalul și geanta. Erau pe o stâncă, la câțiva metri. S-a întors agitându-le și spunând:

— Nu lua în serios ce ți-am spus... Uneori cred că dacă îți stârnesc curiozitatea... Dar nu te supăra...

La dus și la întors a călcat în picioare biata mea grădiniță. Nu-mi dau seama dacă în mod conștient sau cu o inconștientă iritantă. Faustine l-a văzut, jur că l-a văzut, și n-a vrut să mă scutească de această ofensă; a continuat să-i pună întrebări, surâzătoare, interesată, devorată de curiozitate. Atitudinea ei mi s-a părut josnică. Fără îndoială, grădinița este de cel mai prost gust. Dar de ce s-o lași călcată în picioare de un bărbos? Nu sunt și așa destul de călcat în picioare?

La ce te poți aștepta însă de la astfel de oameni?

Tipul lor corespunde idealului pe care-l caută totdeauna producătorii de cărți poștale indecente. Se potrivesc: un bărbos palid și o țigancă mare cu ochi enormi... îmi vine să cred că i-am văzut chiar în cele mai cunoscute colecții de la Portico Amarillo, la Caracas.

Încă mă mai întreb: ce trebuie să cred? Fără îndoială, Faustine este o femeie detestabilă. Dar ce vrea? Poate vrea să se joace cu mine și cu bărbosul; sau poate că bărbosul nu este altceva decât un instrument pentru a mă chinui pe mine și nu-i pasă dacă-l face să sufere. Poate că Morel nu e decât o afectare a ignorării mele și un semn că această ignorare ajunge la punctul culminant și deci la sfârșit.

Dar poate că nu... E atâta vreme de când nu mă vede... Dacă continuă, cred că o s-o omor sau o să înnebunesc. Uneori mă gândesc că partea asta de sud a insulei este atât de insalubră încât m-a făcut invizibil. Aș avea un avantaj: aș putea s-o răpesc pe Faustine fără niciun pericol...

Ieri nu m-am dus la stânci. Și azi mi-am spus de multe ori că nu mă voi duce, dar la jumătatea după-amiezii mi-am dat seama că voi merge. Faustine n-a venit și cine știe când va mai veni. Nu se mai poate amuza cu mine (după ce mi-a călcat în picioare grădinița). Acum prezența mea o va plictisi ca o glumă de care s-a făcut haz o dată și pe care cineva vrea s-o repete. Îmi promit să nu se mai repete.

Dar la stânci nu mai aveam liniște: „Este vina mea, îmi spuneam (pentru că Faustine nu apărea), că m-am încăpățânat atâta să nu vin”.

M-am urcat pe colină. Am ieșit din spatele unui grup de plante și m-am trezit în fața a doi bărbați și a unei femei. M-am oprit, n-am mai respirat; între noi nu era nimic (cinci metri de spațiu gol și crepuscular). Bărbații stăteau întorși cu spatele; doamna era cu fața spre mine, ședea jos și mă privea. Am văzut-o tresărind. Brusc s-a întors și a privit spre muzeu. M-am ascuns în spatele unor plante. A spus cu voce veselă:

— Asta nu e oră pentru povești cu fantome. Să intrăm.

Nu știu încă dacă spuneau într-adevăr povești cu fantome sau dacă fantomele au apărut în propoziție pentru a anunța că se petrecuse ceva straniu (apariția mea).

Au plecat. Nu prea departe de mine mergeau un bărbat și o femeie. M-am temut că mă vor surprinde. Perechea s-a apropiat mai mult. Am auzit o voce cunoscută:

— Azi nu m-am dus să văd... (Inima a început să-mi bată cu putere.

Mi s-a părut că în această propoziție eu eram cel la care se refereau.)

— Ți pare rău?

Nu știu ce-a spus Faustine. Bărbosul făcuse progrese. Se tutuiau.

M-am întors în părțile de jos ale insulei, hotărât să rămân acolo până ce-o să mă ia marea. Dacă intrușii vin să mă caute, nu mă voi preda și nici nu voi fugi.

Hotărârea mea de a nu mai apărea în fața Faustinei a durat patru zile (ajutat fiind de două marea care mi-au dat de lucru).

M-am dus devreme la stânci. Mai târziu au sosit Faustine și falsul tenisman. Vorbeau corect franțuzește, chiar foarte corect, aproape ca sud-americanii.

— Am pierdut deci toată încrederea dumneavoastră?

— Toată.

— Înainte credeai în mine.

Am observat că nu se mai tutuiau, dar imediat mi-am amintit că oamenii, când încep să se tutuiască, nu pot evita reîntoarcerile la „dumneavoastră”. Poate, m-am gândit, sunt influențat de conversația pe care o aud. Avea aceeași idee de întoarcere în trecut, dar în legătură cu alte subiecte.

— Și m-ați crede dacă aș putea să vă readuc într-un moment înainte de cea după-amiază, la Vincennes?

— Niciodată n-aș putea să vă mai cred, niciodată.

— Influența viitorului asupra trecutului, a spus Morel, cu entuziasm și voce foarte joasă.

Apoi au rămas tăcuți, privind marea. Bărbatul a vorbit ca și cum ar fi înlăturat o liniște apăsătoare.

— Crede-mă, Faustine...

Mi s-a părut încăpățânat. Continua cu aceleași rugăminți pe care le-am auzit cu opt zile înainte.

— Nu... Acum știi ce urmărești...

Conversațiile se repetau fără nicio justificare. Cititorul nu trebuie să-și imagineze aici că descoperă fructul amar al situației mele, și nici să se complacă în prea simpla asociere a cuvintelor *urmărit*, *solitar*, *mizantrop*. Am studiat subiectul înainte de proces: conversațiile sunt schimburi reciproce de știri (meteorologice, de exemplu), de indignări, de bucurii (intelectuale, de pildă) cunoscute dinainte și împărtășite de interlocutori. Emoționează plăcerea de a vorbi, de a exprima acorduri sau dezacorduri.

Îi priveam, îi auzeam. Am simțit că se petrece ceva straniu; dar nu știam ce. Acea canalie ridicolă mă indigna.

— Dacă v-aș spune tot ce urmăresc...

— V-aș insulta?

— Sau ne-am înțelege. Timpul e scurt, doar trei zile; e o nenorocire că nu ne înțelegem.

Cu mare greutate în conștiința mea, dar la timpul potrivit în realitate, cuvintele și mișcările Faustinei și ale bărbosului coincideau cu cuvintele și mișcările lor de acum opt zile. Groaznica veșnică reîntoarcere. Reîntoarcere incompletă însă: grădinița mea. Mutilată data trecută de pașii lui Morel, astăzi este un loc răvășit, cu vestigii de flori moarte, turtite la pământ.

Prima impresie m-a măgulit. Am crezut a descoperi că în aptitudinile noastre trebuie să existe, nesperate, repetiții constante, întâmplarea favorabilă mi-a îngăduit să observ. Să fii martor clandestin la diferite întrevederi ale acelorași persoane nu e un lucru frecvent. Scenele se

repetă ca la teatru.

Auzindu-i pe Faustine și pe bărbos, îmi corectam amintirea conversației anterioare (transcrisă din memorie cu câteva pagini în urmă).

Mi-a fost teamă că această descoperire ar putea fi doar efectul unei slăbiri a amintirilor mele sau al comparației dintre o scenă reală și una simplificată prin uitare.

Apoi, cu amărăciune bruscă, am bănuir că totul ar fi o reprezentație burlescă, o glumă îndreptată împotriva mea.

Datorez o explicație. Niciodată nu m-am îndoit că era bine să încerc ca Faustine să simtă exclusiv importanța noastră, a amândurora (și că bărbosul nu conta). Cu toate acestea, mă tenta dorința de a-l pedepsi pe acest individ, mă amuza chiar și ideea de a-l înfrunta în vreun fel care să-l acopere de ridicol.

În sfârșit sosise ocazia. Cum să profit de ea? M-am străduit să mă gândesc (fiind dominat exclusiv de furie).

Nemișcat, ca și cum aș fi reflectat, am așteptat momentul să le ies în cale. Bărbosul s-a dus să ia șalul și geanta Faustinei. S-a întors agitându-le (spunând ca data trecută):

— Nu lua în serios ce ți-am spus... Uneori cred...

Era la câțiva metri de Faustine. Am apărut hotărât să fac orice, dar nimic special. Spontaneitatea e deseori sursă de grosolănii. L-am arătat pe bărbos, ca și cum l-aș fi prezentat Faustinei, și am strigat:

— *La femme a barbe, Madame Faustine!* Nu era o glumă bună, nici măcar nu se știa sigur împotriva cui era îndreptată.

Bărbosul a continuat să meargă spre Faustine și nu s-a împiedicat de mine numai pentru că m-am dat brusc la o parte. Femeia nu și-a întrerupt întrebările, nu și-a lepădat veselia de pe chip. Liniștea ei încă mă mai înspăimântă.

Din acel moment și până azi după-amiază am fost copleșit de rușine și de dorința de a îngenunchea în fața Faustinei. N-am putut aștepta până la apusul soarelui. M-

am dus pe colină hotărât să mă pierd și cu un presentiment că dacă totul ieșea bine voi fi silit să joc o scenă de rugăminți melodramatice. Greșeam. Ceea ce se petrece nu are explicație. Colina era pustie.

Când am văzut colina pustie, m-am temut de-o capcană. Am străbătut cu spaimă muzeul, uneori ascunzându-mă. Dar ajungea să privești mobilele și pereții, căptușiți cu singurătate, ca să te convingi că nu era nimeni acolo. Ba chiar mai mult: ca să te convingi că niciodată nu fusese nimeni. E greu, după o absență de aproape douăzeci de zile, să poți afirma că toate obiectele dintr-o casă cu foarte multe încăperi se află unde erau când ai plecat; cu toate acestea accept, ca o evidență pentru mine, că aceste cincisprezece persoane (și tot atâția servitori) n-au mișcat o bancă, o lampă sau, dacă au mișcat ceva, au pus totul în locul și în poziția pe care le aveau înaintea. Am inspectat bucătăria, spălătoria: mâncarea pe care am lăsat-o acum douăzeci de zile, îmbrăcămintea (furată dintr-un dulap al muzeului) pusă la uscat acum douăzeci de zile erau acolo, una putrezită, cealaltă uscată, amândouă intacte.

Am strigat în casa aceea goală: „Fausti-ne! Faustine!” Niciun răspuns.

Există doi factori, un fapt și o amintire, pe care acum îi văd împreună, oferind o explicație, în ultimul timp mă ocupasem cu încercarea unor noi rădăcini. Cred că în Mexic indienii cunosc o băutură preparată din suc de rădăcini - aceasta este amintirea (sau uitarea) - care provoacă deliruri timp de mai multe zile. Concluzia (cu privire la șederea Faustinei și a prietenilor ei pe insulă) este logic admisibilă, cu toate acestea numai dacă accept jocul aș putea s-o iau în serios. Parcă m-aș juca: am pierdut-o pe Faustine și asist la prezentarea acestor probleme în fața unui observator ipotetic, un al treilea.

Neîncrezător, mi-am adus aminte de condiția mea de evadat și de puterea infernală a justiției. Poate că totul nu e decât o nemaipomenită stratagemă. Nu trebuia să mă las doborât, nu trebuia să reduc capacitatea mea de

rezistență: *catastrofa* ar putea fi atât de îngrozitoare.

Am inspectat capela, subteranele. Am hotărât să văd toată insula înainte de a mă culca. M-am dus la stânci, la pășunile de pe colină, pe plajă, și, dintr-un exces de prudență, în părțile de jos ale insulei. A trebuit să accept că intrușii nu erau pe insulă.

Când m-am întors la muzeu, era aproape noapte. Eram nervos. Doream claritatea luminii electrice. Am încercat mai multe întrerupătoare, dar nu era lumină. Astfel pare să se confirme părerea mea că marea trebuie să furnizeze energia motoarelor (prin mijlocirea acelei mori hidraulice sau a rotorului care există în părțile de jos ale insulei). Intrușii au consumat lumina. De la ultimele două marea a urmat un prelungit interval de calm. S-a încheiat chiar în după-amiaza asta, pe când intram eu în muzeu. A trebuit să închid totul; se părea că vântul și marea erau pe cale să distrugă insula.

În prima subterană, între motoarele părând uriașe în penumbră, m-am simțit brusc deprimat. Efortul de a mă sinucide era de prisos deoarece, o dată dispărută Faustine, nici măcar nu-mi mai putea rămâne anacronica satisfacție a morții.

Dintr-o obligație confuză, pentru a-mi justifica coborârea, am încercat să pun în funcțiune uzina electrică. S-au produs niște explozii slabe, apoi calmul s-a restabilit, în vreme ce o furtună izbea ramurile unui cedru de geamul gros al luminatorului.

Nu-mi aduc aminte cum am ieșit de acolo. Ajungând sus, am auzit un motor; lumina cuprinsese totul cu repeziciune și m-am trezit în fața a doi oameni: unul îmbrăcat în alb, celălalt în verde (un bucătar și un servitor). Nu știu care din ei a întrebat (în spaniolă):

— Vrei să-mi spui de ce a ales acest loc pierdut?

— O fi știind el de ce, răspunse celălalt (tot în spaniolă).

Am ascultat cu neliniște. Erau alți oameni. Aceste noi apariții (poate din creierul meu chinuit de lipsuri, de toxine

și de sori, sau de insula asta fatală) erau iberici, iar discuția lor mă ducea la concluzia că Faustine nu se întorsese.

Continuau să vorbească cu o voce liniștită, ca și cum n-ar fi auzit pașii mei, ca și cum eu n-aș fi existat.

— Nu neg, dar cum de i-a trecut prin cap lui Morel?...

I-a întrerupt un bărbat care a spus furios:

— Până când? Mâncarea e gata de-o oră.

I-a privit fix (atât de fix încât m-am întrebat dacă nu cumva se lupta împotriva dorinței de a mă privi) și numaidecât a dispărut strigând. L-a urmat bucătarul; servitorul a luat-o la fugă în direcție opusă.

Făceam eforturi să mă liniștesc, dar tremuram. A sunat un gong. Mă afluam într-o situație în care chiar și eroii ar fi acceptat frica. Cred că într-o asemenea împrejurare n-ar fi rămas impasibili. Atunci a început să mă copleșească groaza. Din fericire, a durat puțin. Mi-am amintit de acel gong. Îl văzusem de multe ori în sufragerie. Am vrut să fug. M-am mai liniștit. Să fug era într-adevăr imposibil. Furtuna, barca de salvare, noaptea... Chiar dacă ar fi încetat furtuna, n-ar fi fost mai puțin cumplit s-o pornesc pe mare, în noaptea asta fără lună. În plus, barca de salvare n-ar fi putut pluti multă vreme... Qt privește părțile de jos ale insulei, erau cu siguranță inundate. Fuga mea s-ar fi terminat foarte repede. Era mai bine să ascult, să urmăresc mișcărilor acestor oameni, să aștept.

Am privit în jur și m-am ascuns (surâzând, pentru a părea sigur pe mine) în cămăruța de sub scară. Acest gest a fost (m-am gândit ulterior) foarte stângaci. Dacă m-ar fi căutat, s-ar fi uitat fără îndoială acolo. Am stat o clipă fără să mă gândesc, foarte liniștit, dar confuz încă.

Îmi apăreau două întrebări:

Cum au ajuns pe insulă? Cu furtuna asta niciun căpitan nu s-ar fi încumetat să se apropie; a presupune o transbordare sau o debarcare cu ajutorul bărcilor era absurd.

Când au ajuns? Mâncarea era gata de multă vreme,

în schimb nu trecuse niciun sfert de oră de când eu coborâsem la motoare, iar pe insulă nu era nimeni.

Îl pomeniseră pe Morel. Era vorba, cu siguranță, de o revenire a acelorași persoane. M-am gândit, cuprins de emoție, că poate o voi vedea din nou pe Faustine.

Am ieșit din ascunzătoare presimțind o destindere bruscă, sfârșitul uimirilor mele. Nu era nimeni.

Am urcat scara, am înaintat pe coridoarele mezaninului; de la unul din cele patru balcoane, între frunze întunecate și o zeităte de lut ars, m-am aplecat să privesc de sus în sufragerie.

Ceva mai mult de o duzină de persoane erau așezate la masă. Mi-am închipuit că ar putea fi turiști neozeelandezi sau australieni; mi s-a părut că erau instalați, că nu erau pe punctul de a pleca imediat.

Mi-amintesc bine: am văzut totul, i-am comparat cu turiștii, am descoperit că nu păreau să fie în trecere, și abia atunci m-am gândit la Faustine. Am căutat-o și-am găsit-o imediat. Am avut o plăcută surpriză pentru că bărbosul nu era alături de Faustine; o bucurie efemeră însă; bărbosul nu era acolo (dar înainte să mă pot bucura cu adevărat, l-am văzut în fața Faustinei).

Conversațiile se purtau fără vlagă. Morel propuse tema nemuririi. S-a vorbit despre călătorii, sărbători, metode de alimentare. Faustine și o fată blondă au vorbit despre medicamente. Alee, un bărbat tânăr, îngrijit pieptănat, tip de oriental și cu ochii verzi, a încercat să povestească despre comerțul lui cu lână, fără să insiste și fără succes. Morel s-a entuziasmat făcând planuri pentru un teren de pelotă sau de tenis pe insulă.

I-am cunoscut ceva mai bine pe oamenii de la muzeu. La stânga Faustinei era o femeie, Dora? cu părul blond, coafat, foarte zâmbitoare, cu capul mare și ușor aplecat înainte, precum un cal nobil. De cealaltă parte stătea un bărbat tânăr, brunet, cu ochii vii, fruntea încruntată și părul des. Apoi era o fată înaltă având pieptul scofâlcit, brațele extrem de lungi și o expresie de greață. Era Irene.

În sfârșit, cea care a spus *nu e ora pentru povești cu fantome*, în noaptea în care m-am suit pe colină. Nu-mi amintesc de ceilalți.

Când eram mic, mă jucam de-a descoperirile pe ilustrațiile din cărți: le priveam îndelung și apăreau în mod interminabil diferite obiecte. Am mai stat acolo o vreme contrariat, privind panourile cu femei, tigri sau pisici de Fuyita.

S-au dus cu toții în hol. Foarte încet și cu mare teamă – dușmanii mei erau fie domnii din hol, fie personalul din subsol – am coborât pe scara de serviciu până la ușa ascunsă în spatele paravanului. Ceea ce am văzut mai întâi a fost o femeie care tricota în apropierea unuia dintre caliciile de alabastru, femeia care se numește Irene, și cealaltă cu care stătea de vorbă. Am mai căutat și, cu riscul de a fi descoperit, l-am văzut pe Morel la o masă, cu alte cinci persoane, jucând cărți. Fata care stătea cu spatele era Faustine. Sub masa mică erau o mulțime de picioare și-am petrecut câteva minute, poate nu doar câteva, insensibil la orice în afară de gândul de-a verifica dacă picioarele lui Morel și cele ale Faustinei se atingeau. Această lamentabilă preocupare a încetat complet, înlocuită fiind de oroarea pe care mi-au produs-o fața roșie și ochii foarte rotunzi ai unui servitor care m-a privit și care a intrat în hol. Am auzit pași. Am fugit. M-am ascuns între primul și al doilea șir de coloane de alabastru, în salonul rotund, pe acvariu. Sub mine înotau pești identici cu cei pe care-i scosesem putreziți în primele mele zile pe insulă.

După ce m-am liniștit, m-am apropiat de ușă. Faustine, Dora – tovarășa ei de masă – și Alee urcau scara. Faustine se mișca cu o încetineală studiată. Pentru acest corp enorm, pentru aceste picioare prea lungi, pentru această nătângă senzualitate, eu îmi riscam calmul, Universul, amintirile, neliniștea atât de vie și o întreagă bogăție de cunoștințe, câștigate cu trudă, privind marea și rădăcinile comestibile.

I-am urmărit. Deodată au intrat într-o cameră. În fața

mea am găsit o ușă deschisă, o cameră luminată și goală. Am intrat cu multă precauție. Fără îndoială cel care a stat acolo a uitat să stingă lumina. Aspectul patului și al mesei de *toilette*, lipsa cărților, a rufelor, a celei mai mici dezordini arătau că nimeni nu locuia acolo.

M-a cuprins neliniștea când ceilalți locuitori ai muzeului au trecut în camerele lor. Am auzit pași pe scară și am vrut să sting lumina, dar a fost imposibil: întrerupătorul se blocase. N-am insistat, pentru că o lumină stingându-se într-o cameră goală ar fi atras atenția.

Dacă n-ar fi fost întrerupătorul acela, poate m-aș fi culcat și-aș fi dormit împins de oboseală, de numeroasele lumini pe care le vedeam stingându-se printre crăpăturile ușilor și de liniștea pe care mi-o dădea prezența femeii cu capul mare în camera Faus-tinei. Mă gândeam că, dacă cineva ar trece pe coridor, ar intra în camera mea ca să stingă lumina, restul muzeului fiind în întuneric. Lucrul acesta, deși inevitabil, n-ar fi fost prea periculos. Găsind întrerupătorul blocat, persoana ar pleca pentru a nu-i tulbura pe ceilalți. Era suficient să mă ascund puțin.

Mă gândeam la toate astea când a apărut capul Dorei. Ochii ei au trecut prin mine. A plecat fără să încerce să stingă lumina.

Am rămas aproape bolnav de spaimă. Eram gata de plecare, dar înainte de-a ieși am străbătut casa cu gândul, în căutarea unei ascunzători sigure. Regretam că părăsesc această cameră de unde se putea ține sub observație ușa Faustinei. M-am așezat pe pat și-am adormit. Puțin după aceea am văzut-o în vis pe Faustine. Se făcea că intrase în cameră și sedea foarte aproape de mine. Apoi m-am trezit. Nu era lumină. Am căutat să nu mă mișc, am căutat să văd în întuneric, dar respirația și spaima erau de nestăpânit.

M-am ridicat, am ieșit pe coridor și am ascultat liniștea care urmase furtunii: nimic nu o întrerupea.

Am început să merg pe coridor și să mă gândesc că pe neașteptate s-ar putea deschide o ușă, iar eu aș putea intra în puterea unor mâini agile, interplat de o voce

zeflemitoare, de neconfundat. Și atunci, lumea ciudată în care trăisem ultimele zile, ipotezele și temerile mele, Faustine chiar n-ar mai fi fost altceva decât niște imagini efemere în fața închisorii și spânzurătorii. Am coborât scara pe întuneric, cu grijă. Am ajuns la o ușă și am vrut s-o deschid. A fost imposibil; nici măcar n-am putut să-i mișc clanța (cunoșteam aceste broaște care blochează clanța, dar nu înțelegeam sistemul ferestrelor, care, deși nu aveau broască, rămâneau zăvorâte). Mă convingeam de imposibilitatea de-a ieși enervându-mă mai tare și, fie din acest motiv, fie din cauza neputinței în care mă arunca întunericul, până și ușile interioare deveneau de netrecut. Niște pași pe scara de serviciu mi-au sporit graba. N-am știut cum să ies. Am mers fără zgomot ținându-mă de un perete, până la unul din enormele calicii de alabastru; cu efort și mare risc am alunecat înăuntru.

Am rămas așa multă vreme, neliniștit, sprijinindu-mă de suprafața luminoasă a alabastrului și de fragilitatea lămpii. M-am întrebat dacă Faustine o fi rămas singură cu Alee sau dacă unul dintre ei o fi ieșit cu Dora, fie înainte, fie după.

Azi-dimineată m-au trezit niște voci, dar eram foarte slăbit și prea obosit pentru a putea asculta. Apoi din nou n-am mai auzit nimic.

Voiam să ies afară din muzeu. Am început să mă ridic în picioare cu teama să nu alunec și să nu sparg enorma lampă, având grijă să nu mă vadă cineva apărând. Foarte încet, anevoie, am coborât din urna de alabastru. Așteptând să mă mai liniștesc puțin, m-am refugiat în spatele draperiilor. Eram așa de slăbit, încât nu le puteam mișca; mi se păreau rigide și grele ca draperiile de piatră ale unor morminte. Mi-am închipuit, chinuit de foame, pâini și alte alimente preparate, proprii civilizației: în încăperea din fața sufrageriei le-aș găsi, fără îndoială. Am trecut prin leșinuri ușoare, îmi venea să râd; fără teamă, m-am dus până la vestibulul scării. Ușa era deschisă. Nu era nimeni. Am trecut în încăperea din fața sufrageriei cu o îndrăzneală care mă umplea de mândrie. Am auzit pași.

Am vrut să deschid o ușă care dădea afară și iarăși m-am întâlnit cu una din acele clanțe neînduplecate. Pe scara de serviciu cobora cineva. Am alergat spre intrare. Prin ușa deschisă am putut vedea o parte dintr-un scaun de paie și niște picioare încrucișate. M-am întors în direcția scării principale; acolo am auzit de asemenea pași. În sufragerie era lumină. Am intrat în hol, am văzut o fereastră deschisă și, aproape în același timp, de-o parte a ferestrei pe Irene și pe femeia care în seara trecută vorbea despre fantome, iar de cealaltă parte pe tânărul cu fruntea încruntată și părul des, cu o carte deschisă, mergând spre mine și declamând poezii franțuzești. Întâi m-am oprit, apoi am mers țeapăn printre ei, încât

S* &

aproape că i-am atins. Am sărit pe fereastră și, cu picioarele chinuite de dureri din pricina izbiturii (de la fereastră la gazon sunt vreo trei metri), am alergat pe mal în jos, căzând de multe ori, fără să-mi pese dacă mă vede cineva.

Am pregătit puțină mâncare și-am devorat-o într-o clipă, cu disperare, fără poftă.

Acum aproape că nu mai am dureri. Sunt mult mai liniștit. Deși e absurd, mă gândesc că poate cei din muzeu nu m-or fi văzut. A trecut o zi întreagă și n-a venit nimeni să mă caute. Mi-e frică să cred în atâta noroc.

Am un element care poate servi cititorilor acestui raport pentru a cunoaște data celei de-a doua apariții a intrușilor, și anume cele două luni și cei doi sori care s-au văzut în ziua următoare. Poate că e vorba doar de o apariție locală sau de un fenomen de iluzie optică, determinat de lună, soare, mare și aer, fenomen vizibil desigur atât la Rabaul, cât și în întreaga zonă. Am observat că acest al doilea soare (poate imaginea celui alt) este mult mai violent. Mi se pare că între ieri și alaltăieri a existat o creștere infernală de temperatură, ca și cum noul soare ar fi adăugat o vară exagerată primăverii. Noaptea sunt foarte albe, ceva ca un reflex polar plutind prin aer. Îmi închipui

că cele două luni și cei doi sori nu prezintă prea mult interes; probabil că știrea despre ei a ajuns pretutindeni, fie că au fost văzuți pe cer, fie că s-a vorbit despre ei în informații mai docte și mai complete. Nu-i pomenesc pentru a le conferi valoare de poezie sau de curiozitate, ci pentru ca lectorii mei, care primesc ziare și au zi de naștere, să dateze aceste pagini.

Trăim primele nopți cu două luni. Totuși doi sori s-au mai văzut, după cum povestește Cicero în *De natura Deorum*:

Turn sole quod ut e parte audivi Tuditano et Aquilio consulibus venerat.

Nu cred să fi citat greșit¹. D. Lobre, la Institutul Miranda, ne-a făcut să învățăm pe dinafară primele cinci pagini ale Cărții a Doua și ultimele trei pagini ale Cărții a

1 Se înșală. Omite cuvântul cel mai important: *geminat* (din *geminatus*, îngemănat, duplicat, repetat, reiterat). Fraza este: ... *turn solegeminato, quod, ut e parte audivi, Tuditano et Aquilio consulibus venerat: quo quidem anno P. Africanus sol alter extinctus est: ...* Traducerea lui Menendez y Pelayo: Cei doi sori care, după cum l-am auzit pe tatăl meu, s-au văzut în timpul consulatului lui Tuditano și Aquilius; în același an în care s-a stins acel alt soare al lui Publius Africanul (183 a. Ch.). (Nota editorului)

Treia. Nu cunosc nimic mai mult din *Despre natura zeilor*.

Intrușii n-au venit să mă caute. I-am văzut apărând și dispărând la marginile colinei. Poate datorită vreunei nedesăvârșiri a sufletului meu (și a numărului nesfârșit de tântări), am avut nostalgia zilei trecute, când nu-mi făceam speranțe în privința Faustinei și nu trăiam această stare de zbucium. Am avut nostalgia acelui moment în care m-am simțit, atunci când mă aflu în muzeu, stăpânul propriei mele singurătăți.

Acum mi-aduc aminte la ce mă gândeam alaltăseară, în camera aceea puternic luminată. Mă gândeam la natura

intrușilor și la relațiile pe care le-am avut cu ei.

Am încercat diverse explicații:

Una din ele ar fi aceea că eu aș avea celebra ciumă; efectele ciumei asupra imaginației ar fi: oamenii, muzica, Faustine; iar asupra corpului leziuni îngrozitoare, semne ale morții, pe care însă efectele asupra imaginației nu mă lasă să le văd.

Altă explicație ar fi că aerul viciat din părțile de jos ale insulei și o alimentație deficitară m-au făcut poate invizibil, așa încât intrușii nu m-au văzut (sau au o disciplină supraumană; am înlăturat în mod secret, cu satisfacția de a proceda cu abilitate, orice bănuială de simulare organizată, polițistă).

Obiecție la această explicație: nu sunt invizibil pentru păsări, șopârle, șobolani, țânțari.

Mi-a trecut prin minte (vag) că ar putea fi vorba de ființe de altă natură, de pe altă planetă, cu ochi, dar nu pentru văz, cu urechi, dar nu pentru auz. Mi-am adus aminte că vorbeau o franceză corectă. Am extins enormitatea presupunerii anterioare: avansând ideea că această limbă ar fi un atribut comun lumilor noastre, dar destinat unor scopuri diferite.

Prin aberația de a povesti visuri am ajuns la cea de a patra ipoteză. Astă-noapte am avut următorul vis:

Se făcea că eram într-un ospiciu. După un îndelungat consult (procesul?) cu un medic, familia mea mă adusese acolo. Directorul era Morel. Deși știam neîncetat că eram pe insulă, uneori credeam că sunt la ospiciu, iar alteori că eram eu însumi directorul ospiciului.

Nu cred absolut necesar să iau un vis drept realitate, și nici realitatea drept nebunie.

În sfârșit, a cincea ipoteză: intrușii ar fi un grup de prieteni morți, iar eu, un călător ca Dante, ca Swedenborg sau alt mort, dintr-o altă castă, într-un moment diferit al metamorfozei sale; această insulă ar fi un purgatoriu sau un cer al acelor morți (rămâne deschisă posibilitatea diverselor ceruri; dacă ar fi doar un singur cer, toți ne-am

duce numai acolo unde ne-ar aștepta o companie fermecătoare și discuții literare, așa încât mulți ne-am fi lăsat deja pradă morții).

Acum înțelegeam de ce romancierii propun fantome care au de ce să se plângă. Morții continuă să existe printre cei vii. Le vine greu să-și schimbe obiceiurile, să renunț* la tutun sau la prestigiul de violatori de femei. Am fost îngrozit (m-am gândit dramatizând în sinea mea) că aș putea fi invizibil; îngrozit că Faustine, aproape de mine, ar putea fi totuși pe altă planetă (numele Faustine m-a făcut melancolic); iar eu aș putea fi mort, inaccesibil (o voi vedea pe Faustine, o voi vedea plecând, iar semnele mele, rugămințile mele, gesturile mele agresive n-o vor putea atinge); astfel de soluții oribile sunt speranțe frustrate.

Analiza acestor ipoteze îmi dădea o puternică euforie. Am adunat dovezi care arătau că relația mea cu intrușii era o relație între ființe din planuri diferite. Pe această insulă poate s-a petrecut o catastrofă imperceptibilă pentru morții ei, adică pentru mine și pentru animalele care o locuiau, iar mai târziu ar fi sosit intrușii.

Sunt mort! Cât m-a entuziasmat faptul ăsta (mi-a gădilat vanitatea, simțul literar).

Mi-am recapitulat viața. Copilăria puțin încurajatoare, cu după-amiezile pe Promenada Paradisului; zilele dinaintea detenției mele, aproape străine; îndelungata mea fugă; lunile pe care le-am petrecut pe insulă. Moartea avea două ocazii să se amestece în istoria mea. Una, în zilele dinaintea sosirii poliției în camera mea de la pensiunea împutită și roz din strada Oeste, numărul 11, față în față cu Pastora (procesul a avut loc înaintea judecătorilor supremi, iar apoi mi-au fost sortite fuga și călătoriile în cer, infern sau purgatoriu). Cealaltă ocazie apăsătoare în timpul călătoriei cu barca. Soarele îmi crăpa capul și, deși am vâslit până aici, probabil că mi-am pierdut cunoștința cu mult înainte de a ajunge. Toate amintirile din acele zile îmi apar vagi, cu excepția unei lumini infernale, a unui du-te-vino și a unui zgomot de apă, dar mai ales cu excepția unei suferințe mai mari decât

toată vitalitatea noastră.

Mă gândeam de foarte multă vreme la asta, așa că eram cam sătul și am continuat într-o logică mai puțin strânsă: n-am murit până când nu au apărut intrușii; în singurătate este imposibil să fii mort. Pentru a reînvia trebuie să suprimi martorii. Va fi o exterminare ușoară. Nu exist, așadar nu vor bănuî distrugerea lor.

Mă gândeam și la altceva, la un incredibil proiect de răpire, foarte personal, parcă dintr-un vis, pe care mi-l povesteam singur.

În momentele de extremă anxietate am imaginat aceste explicații nejustificabile, zadarnice. Omul nu suportă perioade lungi de trăiri intense.

Mă aflu într-un infern. Serii sunt copleșitori. Nu mă simt bine, am mâncat niște bulbi asemănători cu napii, foarte ațoși.

Serii stăteau deasupra, unul mai aprins decât celălalt, și dintr-odată (cred că până în acel moment am privit marea) a apărut un vapor, foarte aproape, între recifuri. A fost ca și cum aș fi dormit (până și muștele zboară adormite sub acest soare dublu) și m-aș fi trezit secunde sau ore după aceea, fără să-mi dau seama că dormisem sau că mă trezeam. Era un vapor alb care transporta mărfuri. *Sentința mea*, m-am gândit indignat. *Fără îndoială vin să exploreze insula*. Coșul, galben (ca la vapoarele de la Royal Mail și de la Pacific Line), foarte înalt, a şuierat de trei ori. Intrușii au dat buzna pe marginile colinei. Câteva femei au salutat cu batistele.

Marea era nemișcată. De pe vapor au coborât o șalupă. Le-a trebuit aproape o oră ca să pună în funcțiune motorul. Pe insulă a debarcat un marinăr îmbrăcat cu un costum de ofițer sau de căpitan. Ceilalți s-au întors la vapor.

Omul s-a urcat pe colină. Eram foarte curios și, în ciuda durerilor pe care le simțeam și a bulbilor nedigerati, m-am urcat pe cealaltă parte a colinei. L-am văzut salutând respectuos. L-au întrebat cum a fost călătoria pe care o

făcuse și dacă *obținuse totul* la Rabaul. Eu ședeam în spatele unui fenix muribund, fără teama de a fi văzut (mi se părea inutil să mă ascund). Morel l-a condus pe om până la o bancă. Au vorbit.

Acum știam la ce mă puteam aștepta. Vaporul trebuia să fie sau al intrușilor, sau al lui Morel. Venea să-i ia.

Am trei posibilități, m-am gândit. Să o răpesc, să mă urc pe vas sau să o las să plece. Dacă o răpesc, vor veni să o caute și, mai devreme sau mai târziu, tot ne vor găsi. Nu va fi existând în toată insula un loc în care s-o ascund? Mi-aduc aminte că făceam eforturi chinuitoare să gândesc.

De asemenea, mi-a trecut prin minte, aș putea s-o scot din camera ei în primele ore ale nopții și să plecăm vâslind, luând barca cu care am venit de la Rabaul. Dar încotro? S-ar repeta oare miracolul acelei călătorii? Și apoi cum să mă orientez? Ar merita să mă arunc cu Faustine în brațele sortii și să îndurăm împreună lipsuri îndelungate în acea barcă, în mijlocul oceanului? Sau, cine știe, lipsurile nu vor fi chiar atât de îndelungate, fiindcă s-ar putea să ne scufundăm la mică distanță de țărm.

Pe de altă parte, dacă aș reuși să mă urc pe vapor, aș fi cu siguranță descoperit. Atunci însă ar rămâne posibilitatea de a vorbi, de a cere să fie chemați Faustine sau Morel și de a le explica situația mea. Dacă povestea mea n-ar fi acceptată, poate aș avea timp să mă sinucid sau să-i determin să mă ucidă înainte de-a ajunge la primul port cu închisoare.

Trebuie să mă hotărăsc, m-am gândit.

Un bărbat înalt, robust, cu fața aprinsă, cu barba neagră prost rasă și apucături efeminate, s-a apropiat de Morel spunându-i:

— Încă n-am terminat pregătirile. E târziu.

Morel a răspuns:

— Un moment.

Căpitanul s-a ridicat; Morel, ridicat și el pe jumătate, a continuat să-i vorbească în grabă. L-a bătut pe umăr și s-a întors către cel gras, în timp ce îl saluta celălalt, și l-a

întrebat:

— Mergem?

Grasul a privit surâzând inchizitorial la băiatul cu părul negru și cu sprâncenele dese, repetând:

— Mergem?

Băiatul a fost de acord.

Făcând abstracție de doamne, cei trei au alergat spre muzeu. Căpitanul însă s-a apropiat de el, surâzând politicos. Grupul i-a urmat foarte încet pe cei trei.

Nu știam ce să fac. Scena, deși ridicolă, mi s-a părut alarmantă. Pentru ce se pregăteau? Nu eram emoționat. M-am gândit că, dacă i-aș fi văzut plecând cu Faustine, aș fi lăsat să se desfășoare această oroare poate la fel de pasiv și de puțin nervos.

Din fericire nu sosise momentul. Barba și picioarele slabe ale lui Morel s-au văzut de departe. Faustine, Dora, femeia pe care am auzit-o într-o seară spunând povești cu fantome, Alee și cei trei bărbați dinainte coborau spre bazinul de înot în costume de baie. Pentru a vedea mai bine, am fugit de la o plantă la alta. Femeile tropăiau surâzătoare, iar bărbații săreau ca pentru a scăpa de un frig de neconceput pe acest tărâm cu doi sori. Prevedeam deziluzia pe care o vor avea când vor ajunge la marginea bazinului de înot. De când n-am mai schimbat-o, apa este (cel puțin pentru o persoană normală) impenetrabilă: e verde, opacă, spumoasă, cu tufe mari de frunze care au crescut monstruos, cu păsări moarte și, fără îndoială, cu vipere și broaște vii.

Pe jumătate goală, Faustine era, neîndoielnic, frumoasă. Avea acea fascinație a bucuriei, un pic prostescă, a oamenilor când fac baie în public. A fost prima care s-a aruncat cu capul în apă. I-am auzit râzând și bălăcindu-se.

Mai întâi au ieșit din apă Dora și femeia bătrână. Bătrâna, mișcându-și neîncetat brațul, a numărat:

— Unu, doi, trei.

Ceilalți participau cu siguranță la o întrecere.

Bărbații au ieșit epuizați. Faustine a rămas ceva mai mult în apă.

Între timp, marinarii debarcaseră și străbăteau insula. M-am ascuns între niște pâlcuri de palmieri.

Voi povesti cu fidelitate faptele la care am asistat de ieri după-masă până azi dimineață, fapte neverosimile, care nu fără efort vor fi fost produse de realitate... Acum se pare că adevărata situație nu este cea descrisă în paginile anterioare și că situația pe care o trăiesc nu este cea pe care cred eu că o trăiesc.

Când cei care au făcut baie s-au dus să se îmbrace, am hotărât să stau la pândă zi și noapte. Totuși, curând am considerat nejustificată această măsură.

Plecam când a apărut băiatul cu sprâncenele dese și cu părul negru. Un minut după aceea l-am surprins pe Morel spionând, ascunzându-se la o fereastră. Apoi a coborât treptele clădirii. Nu eram departe, așa că am putut să-l aud.

— N-am vrut să vorbesc pentru că erau și ceilalți. Am să vă spun ceva doar dumneavoastră și altora câțiva.

— Spuneți.

— Nu aici, a zis Morel, scrutând cu neîncredere copacii. La noapte, când toți vor pleca, dumneavoastră să rămâneți.

— Mort de somn?

— Mai bine. Cu cât mai târziu, cu atât mai bine. Dar, înainte de toate, fiți discret. Nu vreau ca femeile să afle. Isteria lor mă înnebunește. Cu bine.

S-a îndepărtat în fugă. Înainte de a intra în casă, a privit înapoi. Băiatul începea să urce colina, dar l-au oprit gesturile lui Morel. A făcut o plimbare scurtă, cu mâinile în buzunare, fluierând strident.

Am încercat să mă gândesc la ceea ce văzusem, dar n-aveam chef. Eram neliniștit.

A mai trecut cam un sfert de oră.

Pe treptele clădirii a apărut alt bărbos, cărunt, gras, pe care nu l-am menționat încă în acest raport; a privit în

depărtare, și de jur-împrejur. A coborât și a rămas în fața muzeului, nemișcat, aparent speriat.

Morel s-a întors. Au vorbit un minut. Am putut auzi:

— ...dacă eu v-aș spune că sunt înregistrate toate gesturile și cuvintele dumneavoastră?

— Nu mi-ar păsa.

M-am întrebat dacă or fi descoperit jurnalul meu. Am hotărât să mă mențin în alertă, să nu mă las stăpânit de oboseală sau neatenție și să nu mă las surprins.

Grasul a rămas singur și nehotărât. Morel a apărut din nou cu Alee, tânărul oriental cu ochi verzi. Au plecat toți trei.

Apoi, au ieșit domnii și servitorii cu scaune de răchită pe care le-au pus la umbra unui arbore de pâine, mare și bolnav (am văzut câteva exemplare mai puțin dezvoltate la o fermă veche din Los Teques). Femeile s-au așezat pe scaune, iar în jurul lor bărbații s-au așezat pe iarbă. Mi-am adus aminte de după-amiezile din patrie.

Faustine a trecut spre stânci. E supărător cât o doresc pe această femeie (și ridicol: n-am vorbit niciodată unul cu altul). Purta un costum de tenis și avea pe cap un șal aproape violet. Cum îmi voi mai aminti de șalurile astea când Faustine va fi plecat.

Doream să mă ofer să-i duc geanta sau pătura. Am urmărit-o de departe și-am văzut-o lăsând geanta pe o stâncă, întinzând pătura, rămânând nemișcată, contemplând marea sau amurgul, impunându-le liniștea ei. Pierdeam ultima șansă cu Faustine. Aș fi putut să îngenunchez, să-i mărturisesc pasiunea mea, viața mea. N-am făcut-o pentru că nu mi s-a părut potrivit. E adevărat că femeile primesc în mod natural orice omagiu, dar era mai bine să las ca situația să se limpezească de la sine. Un necunoscut care dintr-odată ne povestește viața lui, ne spune că a fost închis, condamnat la închisoare pe viață și că suntem rațiunea lui de a exista, trezește desigur bănuieli. Te temi că totul nu-i decât o înșelăciune pentru a vinde un toc gravat cu *Bolívar - 1783-1830* sau o sticlă cu

o corabie cu pân-ze înăuntru. Altă soluție ar fi să-i vorbesc privind marea, ca un nebun contemplativ, să comentez apariția celor doi sori și dragostea noastră pentru amurguri; să aștept puțin întrebările ei, apoi să-i spun că sunt scriitor și că întotdeauna mi-am dorit să trăiesc pe o insulă solitară; să-i mărturisesc iritarea pe care am încercat-o la sosirea prietenilor ei; să-i povestesc despre exilul meu în partea inundabilă a insulei (ceea ce ar permite bine venitele explicații privind acele zone și calamitățile lor), și astfel să ajung la declarație: mă tem că vor pleca cu toții, și că va veni un amurg fără bucuria de-a o vedea, care mi-a intrat în sânge.

S-a ridicat. Am devenit foarte nervos (ca și cum Faustine ar fi auzit ce gândeam, ca și cum aș fi ofensat-o). S-a dus să ia cartea pe care o lăsase, pe jumătate ieșită din geanta ei, pe o stâncă la vreo cinci metri. S-a așezat din nou. A deschis cartea, a pus mâna pe o pagină și a rămas ca adormită, privind înserarea.

Când a apus cel mai palid dintre sori, Faustine s-a ridicat. Am urmat-o... am alergat, m-am trântit în genunchi și i-am spus, aproape strigând:

— Faustine, te iubesc! Am făcut asta gândindu-mă că poate cel mai bine ar fi să profit de inspirație, să las inspirația să se impună cu sinceritatea ei spontană. Nu cunosc rezultatul pentru că m-axi alungat o umbră și niște pași. M-am ascuns în spatele unui palmier. Propria-mi respirație, foarte zgomotoasă, aproape că mă împiedica să aud.

IVlorel îi spunea că trebuie să-i vorbească. Faustine a răspuns:

— Bine, să mergem la muzeu (asta am auzit clar).

IVI - orel se opunea, ridicând câteva obiecții.

— Vreau să profit de această ocazie... în afara muzeului și a privirilor prietenilor noștri.

L-am auzit de asemenea: *vreau să-ți atrag atenția; ești o femeie deosebită; trebuie să-ți stăpânești nervii.*

Pot afirma că Faustine a refuzat cu încăpățănare să

rămână. Morel a cedat:

— În noaptea asta, când toți vor pleca, fă-mi favoarea și rămâi.

Au mai parcurs distanța dintre palmieri și muzeu. Morel vorbea și gesticula mult. La una din aceste mișcări a luat-o de braț pe Faustine. Apoi au mers în liniște.

Când i-am văzut intrând în muzeu, m-am gândit că trebuie să-mi pregătesc ceva de mâncare pentru a prinde forțe și a putea sta de veghe toată noaptea.

Tea for two și *Valencia* au continuat până târziu în zori. Eu, în ciuda intențiilor mele, am mâncat puțin. Să vezi lumea dansând, iar tu să guști din frunzele vâscoase, din rădăcinile cu gust de pământ și din bulbii ca ghebele de ață, proeminenți și tari, acestea n-au fost argumente lipsite de eficacitate pentru a mă determina să intru în muzeu și să caut pâine și hrană adevărată.

Am intrat prin magazia de cărbuni, la miezul nopții. Câțiva servitori erau în camera din fața sufrageriei și în cămară. Am hotărât să mă ascund și să aștept să se ducă în camerele lor. Aș auzi, poate, ceea ce i-ar spune Morel Faustinei, băiatului cu sprâncenele groase, grasului sau lui Alee, orientalul cu ochi verzi. Apoi, aș fura ceva de mâncare și aș căuta o cale de ieșire.

În realitate, nu mă interesa discuția lui Morel. Pe mine mă neliniștea vaporul, atât de aproape de plajă, și atât de posibilă și iremediabilă plecare a Faustinei.

Trecând prin hol am văzut o fantomă a *Tratatului* lui Belidor pe care îl luasem cu mine acum cincisprezece zile; era pe aceeași consolă de marmură verde, în același loc pe consola de marmură verde. Mi-am pipăit buzunarul: am scos cartea; le-am comparat: nu erau două exemplare ale aceleiași cărți, ci de două ori același exemplar, înfășurând într-un nor de cerneală albastră, compactă, cuvântul PERSE, având ruptura oblică în colțul de jos, din afară... vorbesc desigur de o identitate exterioară, pentru că nici măcar n-am putut atinge cartea care stătea pe masă. M-am ascuns grăbit, ca să nu fiu descoperit (mai întâi de niște

femei, apoi de Morel). Am trecut prin salonul cu acvariu și m-am ascuns în camera verde, după paravanul care forma un fel de căsuță. Printr-o crăpătură puteam să văd salonul acvariului.

Morel dădea ordine:

— Aici să-mi puneți o masă și un scaun.

Celelalte scaune au fost așezate la rând, în fața mesei, ca într-o sală de conferințe.

Într-un târziu, au intrat aproape cu toții. A fost oarecare zgomot și curiozitate, câte un surâs binevoitor; predomina însă acel calm născut din oboseală.

— Să nu lipsească nimeni, a spus Morel. N-am să încep până nu vin toți.

— Lipsește Jane.

— Lipsește Jane Gray.

— Adevărat.

— Să ne ducem după ea.

— Cine s-o scoată acum din pat?

— Nu poate lipsi.

— Doarme.

— Nu încep până când n-o văd aici.

— Mă duc s-o caut, a spus Dora.

— Te însoțesc, a spus băiatul cu sprâncene groase.

Am vrut să transcriu cât mai fidel această discuție. Dacă acum nu pare naturală, de vină sunt stilul sau memoria mea, ea a fost însă foarte firească. Văzând acei oameni, auzindu-i vorbind, nimeni nu se putea aștepta la o întâmplare miraculoasă sau la negarea realității, ceea ce de fapt s-a și întâmplat mai târziu (deși totul avea loc deasupra unui acvariu luminat, deasupra peștilor cu coadă și a lichenilor, ca într-o pădure de coloane negre).

Morel a vorbit cu niște persoane pe care n-am putut să le văd:

— Trebuie să căutați în toată casa. Eu l-am văzut mai demult intrând în această cameră.

Despre cine vorbea? Am crezut atunci că interesul

meu pentru comportamentul intrușilor ar putea fi definitiv satisfăcut.

— Am cercetat întreaga casă, a spus o voce aspră.

— N-are importanță, aduceți-l, a răspuns Morel. Mi s-a părut că acum eram într-adevăr încolțit. Voiam să ies, dar m-am reținut. Îmi adusesem aminte că încăperile făcute din oglinzi erau adevărate infernuri de torturi renumite. Începeam să simt amenințarea căldurii.

Mai târziu, Dora și băiatul au revenit aducând cu ei o femeie bătrână, alcoolizată (pe care o văzusem la bazinul de înot). Mai veneau doi indivizi, servitori desigur, care se ofereau să ajute; s-au apropiat de Morel și unul dintre ei i-a spus:

— Nu putem face absolut nimic. (Am recunoscut vocea aspră de acum o clipă.)

Dora i-a spus lui Morel:

— Haynes doarme în camera Faustinei. Nimeni n-o să fie în stare să-l scoată de-a-colo.

Vorbiseră de Haynes? Nu m-am gândit vreodată că vorbele Dorei și discuția lui Morel s-ar putea referi la altcineva. Ei vorbeau despre căutarea cuiva, iar eu, speriat, eram gata să descopăr în totul numai aluzii sau amenințări care mă priveau. Abia acum îmi trecea prin minte că poate niciodată n-am fost în atenția acestor oameni... Mai mult încă: acum știu că ei nici nu mă pot căuta.

Oare sunt sigur de asta? Un om de bun-simț ar putea crede ceea ce am auzit eu ieri noapte sau ceea ce-mi imaginez că știu? Un om de bun-simț m-ar sfătui să uit coșmarul de a vedea în toate acestea doar o capcană întinsă pentru a mă prinde?

Și dacă ar fi într-adevăr o capcană, de ce să fie una atât de complicată? De ce să nu fiu arestat direct? N-ar fi o nebunie toată această obositoare reprezentație?

Suntem obișnuiți cu o anumită succesiune a lucrurilor, cu o vagă coerență a lumii. Acum mi se propune o realitate schimbată, fantastică. Atunci când un om se

trezește din somn sau când moare, întârzie până ce se smulge din spaimile somnului sau din preocupările și din mecanismele vieții. Și mie o să-mi vină greu acum să pierd obiceiul de a mă teme de oamenii ăștia.

Morel avea în față niște pagini de foiță galbenă, scrise la mașină. Le-a scos dintr-un castronaș de lemn de pe masă. În castronaș erau mai multe scrisori prinse cu ace și tăieturi de reclame din *Yachting* și *Motor Boat-ing*. Se prezentau prețurile navelor vechi, condițiile de vânzare sau referințe pentru revizia lor. Am văzut câteva.

— Lăsați-l pe Haynes să doarmă, a spus Morel. Îmi pare rău, dar, dacă încercați să-l aduceți, nu vom mai putea începe niciodată.

Morel a întins brațele și a spus cu voce întretăiată:

— Trebuie să vă fac o declarație. Surâdea nervos: Nu este gravă. Pentru a nu comite inexactități, am hotărât să citesc. Vă rog să ascultați. (A început să citească paginile galbene pe care le introduc în dosar. Azi-dimineață, când am fugit de la muzeu, erau pe masă; le-am luat de acolo.) 1

„Va trebui să mă iertați pentru această scenă, la început plictisitoare, apoi cumplită. O vom uita, desigur. Săptămâna bună pe care

1 Pentru mai multă claritate, am crezut potrivit să punem între ghilimele ce era scris la mașină în acele pagini; ceea ce apare fără ghilimele sunt adnotații pe margine, cu creionul și cu aceleași caractere în care este scris restul jurnalului. (*Nota editorului*)

am trăit-o va atenua însă importanța acestui fapt.

Hotărâsem să nu vă spun nimic. N-ați fi fost cuprinși de o neliniște atât de firească. Aș fi putut dispune de toți, până în ultima clipă, fără acte de nesupunere, dar, cum suntem prieteni, aveți dreptul să știți”.

Își mișca ochii liniștit, surâdea, se încălzea puțin; a continuat cu avânt:

„Abuzul meu constă în faptul că v-am fotografiat fără autorizație. E limpede că nu-i vorba de-o fotografie ca oricare alta; este ultima mea invenție. În acea fotografie

noi vom trăi etern. Imaginați-vă o scenă pe care se reprezintă complet viața noastră în aceste șapte zile, o scenă pe care să jucăm. Toate actele noastre au rămas înregistrate”.

— Ce neobrăzare, a strigat un bărbat cu mustățile negre și dinții ieșiți în afară.

— Sper să fie o glumă, a spus Dora. Faustine nu surâdea. Părea indignată. „La sosire v-aș fi putut spune: Vom trăi veșnic. Poate că străduindu-ne să menținem o continuă veselie am fi stricat totul. M-am gândit că orice săptămâna pe care o vom petrece împreună, dacă nu ne simțim obligați să folosim bine timpul, va fi plăcută. N-a fost așa? Astfel încât v-am oferit o veșnicie agreabilă. Desigur, creațiile oamenilor nu sunt perfecte. Aici lipsesc câțiva prieteni. Claude s-a scuzat, lucrează la ipoteza, sub formă de roman și de abecedar teologic, a unui dezacord între Dumnezeu și individ, ipoteză care i se pare capabilă să-l facă nemuritor și deci nu vrea să fie întrerupt. Madeleine nu mai merge la munte de doi ani, temându-se pentru sănătatea ei. Leclerc a promis să se ducă în Florida cu familia Davies”.

Apoi a adăugat:

— Bietul Charlie, este limpede...

După tonul său mai apăsător pe cuvântul *bietul*, după solemnitatea mută a scenei, după cele câteva mișcări de scaune și schimbări de poziție care-au urmat, am conchis imediat că acel Charlie murise, mai precis că murise de curând.

Parcă dorind să liniștească spiritele, Morel a spus:

— Îl am însă. Dacă vreunul vrea să-l vadă, pot să i-l arăt. A fost una dintre primele mele încercări care au dat rezultate.

S-a oprit. Mi se pare că a observat noua schimbare din sală (la început se trecuse de la o plictiseală binevoitoare la neliniște, cu o ușoară dezaprobare pentru proasta inspirație de-a pomeni despre un mort într-o atmosferă de veselie, acum însă sala era perplexă,

îngrozită).

A revenit cu grabă la hârtiile galbene:

„Creierul meu a avut de multă vreme doar două preocupări principale: să conceapă invențiile mele și să se gândească la... (Simpatia dintre Morel și sală s-a restabilit din nou.) De exemplu, tai paginile unei cărți, mă plimb, îmi încarc pipa și-mi imaginez o viață fericită cu...”

Fiecare întrerupere provoca un ropot de aplauze.

„Când am desăvârșit invenția, mi-a trecut prin gând, mai întâi ca o simplă temă pentru imaginație, apoi ca un proiect incredibil, să confer perpetuă realitate fanteziei mele sentimentale...”

Credința că sunt superior și convingerea că este mai ușor să inspire dragoste unei femei decât să creezi ceruri m-au făcut să acționez spontan. Speranțele de a-i inspira dragoste au rămas zadarnice; n-am câștigat prietenia ei dătătoare de încredere; nu mai am nici puterea și nici curajul de-a privi viața drept în față.

Ar fi trebuit să urmez o tactică, să urzesc planuri”. (Morel a schimbat tonul, ca și cum ar fi vrut să atenueze gravitatea celor spuse.) „Din capul locului trebuia sau s-o conving să venim singuri (ceea ce era imposibil, nu am văzut-o singură de când i-am mărturisit pasiunea mea), sau s-o răpesc (ceea ce însemna să ne luptăm la infinit). Rețineți că, de data asta, nu e nicio exagerare în cuvântul *infinit*”. Apoi a modificat mult această parte. A spus, mi se pare, că se gândise s-o răpească și a încercat câteva glume. „Acum vă voi explica invenția mea”.

Până aici un discurs dezordonat și respingător. Morel, monden om de știință, când lasă sentimentele și intră în domeniul lui tehnic, dobândește o mai mare precizie; exprimarea lui continuă să fie dezagreabilă, plină de cuvinte tehnice, căutând în zadar un impuls oratoric, dar devine mai clară. Cititorul poate să-și dea singur seama de asta:

„Care este funcția radiotelefoniei? Să suprimă, în ceea ce privește auzul, o anumită limitare; servindu-ne de

transmițătoare și receptoare, putem să ne întâlnim într-o conversație cu Madeleine, în această cameră, deși ea poate fi la mai mult de douăzeci de mii de kilometri, în împrejurimile Quebecului. Televiziunea face același lucru în ceea ce privește imaginea. Dacă obținem vibrații mai rapide sau mai lente, am putea extinde aceste realizări și la alte simțuri, la toate celelalte simțuri.

Cadrul științific al acestor mijloace era de câțeva vreme aproximativ următorul:

În ceea ce privește imaginea: televiziunea, cinematograful, fotografia; în ceea ce privește sunetul: radiotelefonul, fonograful, telefonul.¹

Concluzie:

Până de curând, știința se mulțumise să lărgască limitările spațiale și temporale ale auzului și văzului. Meritul primei părți a lucrărilor mele constă în a fi înlăturat o tradițională apatie și a fi continuat, pe drumuri aproape paralele, raționamentul și învățăturile savanților care, prin invențiile pe care le-am menționat, au făcut ca lumea să fie mai bună.

Vreau să-mi exprim recunoștința față de industriașii care, atât în Franța (Société Clunie), cât și în Elveția (Schwachter, de la Sankt Gallen), au înțeles importanța cercetărilor mele și mi-au deschis ușile discretelor lor laboratoare.

Comportarea colegilor mei însă nu justifică același sentiment.

Când m-am dus în Olanda să stau de vorbă cu celebrul energo-electrician Jan Van Heuse, inventatorul unei mașini rudimentare care

1 Omisiunea telegrafului mi se pare deliberată. Morel este autorul unui opuscul *Que nous en-voie Dieu?* (cuvintele primului mesaj Morse); răspunsul lui: *un peintre inutile et une invention indiscrete* (un pictor inutil și o invenție indiscretă). Cu toate acestea, tablouri ca *Lafayette* și *Hercule murind* sunt incontestabile. (Nota editorului)

ar permite detectarea minciunii, am găsit multe cuvinte de încurajare și, trebuie să o spun, o jignitoare neîncredere.

De atunci am lucrat singur.

Am început să caut unde și vibrații nebănuite, imaginând totodată instrumente spre a le capta și transmite. Am obținut, cu relativă ușurință, senzațiile olfactive, dar cele termice și tactile mi-au pus la încercare întreaga perseverență.

A trebuit, în plus, să perfecționez mijloacele existente. Cele mai bune rezultate onorau pe fabricanții de discuri de fonograf. De mult se putea afirma că, în ceea ce privește vocea, nu ne mai temeam de moarte. Imaginile însă fuseseră înmagazinate extrem de defectuos, prin fotografie și cinematograf. Am orientat această parte a muncii mele spre reținerea imaginilor care se formează în oglindă.

O persoană, un animal sau un lucru sunt, în fața aparatelor mele, ca o stație care emite concertul pe care dumneavoastră îl ascultați la radio. Dacă deschideți receptorul de unde olfactive, veți simți parfumul iasomiilor de la pieptul Madeleinei, fără s-o vedeți. Deschizând sectorul de unde tactile, veți putea dezmiarda părul ei, invizibil și suav, și veți putea învăța, precum orbii, să cunoașteți lucrurile cu mâinile. Dar dacă deschideți tot ansamblul receptoarelor, apare Madeleine, întreagă, reprodușă, identică; nu trebuie să uitați că e vorba de imagini extrase de pe oglinzi, cu sunete, rezistență la pipăit, gust, miros, temperatură perfect sincronizate. Nimeni nu va admite că sunt imagini. Dacă acum ar apărea imaginile noastre, nu m-ați crede. V-ar fi mai ușor să vă închipuiți că am angajat o trupă de actori, de sosii neverosimile.

Aceasta este prima parte a mașinii; a doua parte înregistrează, iar a treia proiectează. Mașina nu are nevoie de ecrane și nici de hârtii, proiecțiile ei fiind bine primite de întreg spațiul, indiferent dacă e zi sau noapte. Pentru a

fi mai clar, mă voi încumeta să compar părțile mașinii cu televizorul care prezintă imagini emise de surse mai mult sau mai puțin îndepărtate; cu camera de luat vederi care filmează imaginile ce apar la televizor; cu aparatul de proiecție cinematografică.

Mă gândeam să coordonez ceea ce receptează aparatele mele și să iau scene din viața noastră: o după-amiază cu Faustine, momente de conversație cu dumneavoastră; așa fi compus astfel un album de prezențe foarte durabile și clare reprezentând moștenirea unor momente, destinată altor timpuri, moștenire pe placul fiilor, prietenilor și generațiilor care vor avea alte obiceiuri.

Într-adevăr, îmi închipuiam că, chiar dacă reproducerile obiectelor ar fi obiecte, cum o fotografie a unei case este un obiect care reprezintă pe altul, reproducerile de animale și de plante nu vor fi nici animale, nici plante. Eram sigur că simulacrele mele de persoane vor fi lipsite de conștiință de sine (ca personajele unui film cinematografic).

Am avut însă o surpriză: după multă muncă, asamblând armonios acele date, m-am întâlnit cu persoane reconstituite care, dacă deconectam aparatul proiector, dispăreau, trăind numai momentele înregistrate, reluând și repetând neîncetat scenele ca și cum ar fi făcut parte dintr-un disc sau dintr-un film perpetuu; nimeni, însă, nu le putea deosebi de persoanele vii, ele circulând ca în altă lume ce se ciocnește accidental de lumea noastră. Dacă acordăm persoanelor din jurul nostru conștiință și tot ceea ce ne deosebește de obiecte, nu există niciun argument valabil pentru a refuza conștiință persoanelor create de aparatele mele.

O dată asamblate simțurile, apare sufletul. Trebuia să ne așteptăm. Madeleine era prezentă pentru văz, Madeleine era prezentă pentru auz, pentru gust, pentru miros, pentru pipăit, în sfârșit era în întregime Madeleine”.

Am spus că exprimarea scrisă a lui Morel e stângace,

cu multe cuvinte tehnice căutând în zadar un anume impuls oratoric; prostul-gust e însă evident:

„Vă vine greu să admiteți un sistem de reproducere a vieții atât de artificial și mecanic? Amintiți-vă că din cauza incapacității noastre de a vedea mișcările prestidigitatorului, acestea se preschimbă în magie.

Pentru a obține reproduceri vii, am nevoie de emițători vii. Eu nu creez viață.

Trebuie oare să se numească viață ceea ce e gravat pe un disc, ceea ce se manifestă prin funcționarea fonografului, dacă eu apăs pe un buton? Să insist că tot ceea ce trăiește, de pildă mandarinii chinezi, depinde de butoane pe care forțe necunoscute le pot acționa? Dumneavoastră înșivă, de câte ori vă veți fi întrebat despre destinul oamenilor și veți fi meditat la vechile întrebări: încotro ne îndreptăm? Unde întârziem, la fel ca neauzite muzici pe un disc, până ce Dumnezeu ne poruncește să ne naștem? Nu percepeți un paralelism între destinele oamenilor și cel al imaginilor?

Ipoteza că imaginile au suflet pare confirmată de efectele mașinii mele asupra persoanelor, animalelor și plantelor emițătoare.

E limpede că nu am ajuns la aceste rezultate decât după numeroase eșecuri parțiale. Mi-amintesc că primele probe le-am făcut cu funcționarii Casei Schwachter. Fără să-i previn, deschideam aparatele și îi înregistram lucrând. Receptorul era imperfect, nu asambla armonios datele, imaginea nu coincidea de exemplu cu rezistența la pipăit; uneori erorile erau imperceptibile pentru martori neexperimentați, dar alteori diferența era mare”.

Stoever l-a întrebat:

— Poți să ne arăți toate astea prin imagini?

— Dacă vreți, de ce nu, dar vă avertizez că unele fantome sunt cam ciudate, răspunse Morel.

— Foarte bine, a spus Dora, arată-ni-le, puțină distracție nu strică niciodată.

— Eu vreau să le văd, a continuat Stoever, pentru că-

mi amintesc de unele decese inexplicabile la Casa Schwachter.

— Te felicit, a spus Alee, înclinându-se. Am găsit unul care să creadă.

Stoever a răspuns înfuriat:

— Idiotule, n-ai auzit că și Charlie a fost înregistrat? Când Morel era la Sankt Gallen, au început să moară pe rând funcționarii Casei Schwachter. Le-am văzut fotografiile în reviste, îi voi recunoaște.

Morel a ieșit din cameră amenințător, tremurând.

m u-4A

t Se

Cei rămași strigau:

— Uite, l-ai jignit, a spus Dora. Trebuie să mergem după el.

— E de necrezut să-i faci asta lui Morel. Stoever a insistat:

— Dar dumneavoastră nu înțelegeți?

— Morel e nervos, nu văd de ce trebuia să-l insulti.

— Dumneavoastră nu înțelegeți? strigă din nou Stoever înfuriat. Cu aparatul lui l-a înregistrat pe Charlie și Charlie a murit; a înregistrat funcționari de la Casa Schwachter care au murit apoi în mod misterios. Acum ne spune că ne-a înregistrat și pe noi.

— Și încă n-am murit, spuse Irene.

— Dar s-a înregistrat și pe sine însuși.

— Nu înțelegeți că totul e o glumă?

— Chiar și supărarea lui Morel e o glumă; eu nu l-am văzut niciodată supărat.

— Cu toate acestea, Morel s-a purtat urât, spuse cel cu dinții ieșiți în afară. Ar fi putut să ne prevină...

— Mă duc să-l caut, a spus Stoever.

— Stai aici! a strigat Dora.

— Mă voi duce eu, a spus cel cu dinții ieșiți în afară.

— Dar nu ca să-l insulti; să-i ceri să ne ierte și să continue.

S-au îmbulzit în jurul lui Stoever, încercând insistent să-l calmeze.

Ioi 851639

După un moment s-a întors omul cu dinții ieșiți în afară.

— Nu vrea să vină. Ne roagă să-l iertăm. A fost imposibil să-l aduc.

Faustine, Dora și femeia bătrână au plecat.

N-au mai rămas decât Alee, dințosul, Stoe-ver și Irene. Păreau că se înțeleg, erau liniștiți, serioși. În sfârșit au plecat și ei.

Auzeam vorbindu-se în hol, pe scară. Luminile au fost stinse și casa a rămas într-o umbră vineție de zori. Am așteptat cu atenția încordată... Nu era niciun zgomot și aproape nicio rază de lumină. S-or fi dus să se culce sau stăteau la pândă ca să mă prindă? Nu știu cât timp am stat acolo, tremurând, până când am început să merg (poate numai ca să-mi aud pașii și să am dovada unei existențe) fără să-mi dau seama că făceam tocmai ceea ce presupușii mei urmăritori așteptau.

M-am dus până la masă, am băgat hârtiile în buzunar. M-am gândit, cu teamă, că încăperea nu avea ferestre, că trebuia să trec prin hol. Am mers extrem de încet; casa-mi părea nesfârșită. Am stat nemișcat în ușa holului. În sfârșit, am mers încet, în tăcere, până la o fereastră deschisă; am sărit și-am luat-o la fugă.

Când am ajuns în părțile de jos ale insulei, am încercat un sentiment confuz de nemulțumire că n-am fugit din prima zi, că am vrut să cercetez misterele acestor oameni.

Explicațiile lui Morel mi se păreau tot o manevră a poliției și nu-mi iertam că n-am înțeles mai repede acest lucru.

Bănuiala mea era absurdă, dar motivată. Cine s-ar încrede într-o persoană care-ar spune: *eu și cu tovarășii mei suntem doar aparențe, suntem doar un nou fel de fotografii?* în cazul meu neîncrederea era încă și mai

justificată pentru că am fost acuzat de o crimă, am fost condamnat la închisoare pe viață, iar prinderea mea ar putea fi misiunea sau chiar speranța lui de avansare.

Cum eram însă obosit, făcând vagi proiecte de fugă, am adormit imediat. Avusesem o zi foarte agitată.

Am visat-o pe Faustine. Visul era trist, emoționant. Ne despărțeam, vasul pleca și veneau s-o caute. Apoi eram din nou singuri, despărțindu-ne cu dragoste. În vis am plâns și m-am trezit cu o mare deznădejde pentru că Faustine plecase, dar și cu mângâierea că ne mărturisiserăm iubirea. M-am temut că în timpul somnului Faustine va fi plecat cu adevărat. M-am sculat. Vasul într-adevăr plecase. Durerea mea a fost imensă și am luat hotărârea de a mă sinucide, dar, ridicând ochii, i-am văzut pe Stoever, pe Dora și pe ceilalți la marginea colinei.

Nu mai trebuia s-o văd pe Faustine, știam că sunt singur și nu mai conta dacă revenea sau nu aparența femeii.

Am înțeles că era adevărat ceea ce spusese Morel cu câteva ore mai devreme (dar poate că n-a spus-o, pentru prima dată, doar cu câteva ore înainte, ci cu câțiva ani, și o repeta pentru că era înregistrat în cursul săptămânii, pe discul etern).

Am simțit repulsie, aproape scârbă pentru acești oameni cu neobosita, repetată lor activitate. Au apărut de multe ori, sus, pe maluri. Să stai pe o insulă locuită de fantome artificiale era cel mai insuportabil coșmar, însă să fii îndrăgostit de una dintre acele imagini era mai rău decât să fii îndrăgostit de o fantomă (deși am vrut întotdeauna ca persoana iubită să aibă o existență fantomatică).

Voi adăuga în continuare paginile (de hârtie galbenă) pe care Morel nu le-a citit:

„Confruntat cu imposibilitatea de a înfăptui primul meu proiect – de-a o duce acasă și de-a înregistra o scenă de fericire personală sau reciprocă –, am conceput un altul care este, cu siguranță, mai bun.

Am descoperit această insulă în împrejurările pe care le cunoașteți. Trei condiții mi-au recomandat-o: 1. mareele; 2. recifurile; 3. luminozitatea.

Regularitatea obișnuită a mareelor lunare și abundența mareelor meteorologice asigură aproape constant forța motrice. Recifurile sunt un vast sistem de metereze împotriva invadatorilor; un singur om le cunoaște, iar acesta este căpitanul nostru, McGregor; dar am avut grijă să elimin aceste pericole. Luminozitatea limpede, dar nu orbitoare, ne permite să sperăm o pierdere minimă în captarea imaginilor.

Vă mărturisesc că, o dată descoperite aceste generoase calități, n-am ezitat să-mi investesc averea în cumpărarea insulei, în construirea muzeului, a bisericii și a bazinului de înot. Am închiriat acel vas de transport pe care dumneavoastră îl numiți *yacht*, pentru ca venirea noastră aici să fie cât mai plăcută.

Cuvântul *muzeu*, pe care-l folosesc pentru a desemna această casă, este o reminiscență din timpul în care lucram la proiectele invenției mele, fără să-i cunosc anvergura. Atunci mă gândeam să construiesc albume mari, ca un fel de muzee familiale ori publice ale acestor imagini.

A venit momentul să vă spun că această insulă, cu clădirile ei, este paradisul nostru particular. Am luat câteva precauții - fizice și morale - de apărare, precauții care cred că o vor proteja. Aici vom exista veșnic (deși mâine dimineață vom pleca), repetând neîncetat momentele săptămânii fără a ieși vreodată din conștiința pe care am avut-o în timpul înregistrării; aceasta ne va permite să ne simțim într-o viață mereu nouă, deoarece, în fiecare moment al proiecției, nu vom avea alte amintiri în afara celor avute în momentul corespunzător înregistrării, dar și pentru că viitorul, mereu lăsat în urmă, își va menține întotdeauna1 attributele sale”.

Intrușii apar din când în când. Ieri l-am văzut pe maluri pe Haynes; acum două zile pe Stoever și pe Irene, iar azi pe Dora și pe celelalte femei. Apariția lor mă

tulbură; dacă vreau să-mi pun viața în ordine, trebuie să-mi îndepărtez atenția de la aceste imagini.

Sunt foarte tentat să distrug proiectoarele (care fără îndoială că se află în subsol) sau să sparg rotorul; mă abțin însă și nu vreau

1 *întotdeauna*: cât privește durata nemuririi noastre, aparatele simple și din materiale de calitate sunt mai puțin perisabile decât etalonul metrului păstrat la Paris. (*Nota lui Morel*)

să mă ocup de tovarășii de pe insulă deoarece mi se pare că nu mai au mult pentru a se transforma în obsesii.

Totuși nu cred că mă amenință acest pericol. Mă preocupă prea mult supraviețuirea: apa, foamea, hrana.

Acum caut o modalitate de a-mi instala un pat; dacă rămân în părțile de jos ale insulei, nu voi găsi această modalitate; copacii sunt putrezi și nu mă pot ține. Sunt însă hotărât să-mi schimb situația. În timpul mareelor mari nu dorm, iar în celelalte zile inundațiile mai mici au loc întotdeauna la altă oră în timpul somnului meu. Nu mă pot obișnui cu această baie. Nu pot să adorm, gândindu-mă la momentul în care apa, noroioasă și călduță, îmi va acoperi fața și mă va sufoca instantaneu. Nu vreau să mă surprindă creșterea apei, dar oboseala mă învinge și apa vine, în tăcere, ca o vâscă de bronz, invadându-mi plămânii. Rezultatul este o oboseală dureroasă, o predispoziție spre enervare și o descurajare în fața oricărei dificultăți.

Am citit hârtiile galbene. Găsesc că a deosebi limitele spațiale sau temporale de mijloacele de a le depăși duce la confuzie. Ar trebui poate spus: *Mijloace de acces și mijloace de acces și conservare*. Radiotelefonul, televiziunea, telefonul sunt exclusiv mijloace de acces; cinematograful, fotografia, fonograful – *adevărate arhive* – sunt mijloace de acces și conservare.

Toate aparatele care anulează limitările sunt deci mijloace de acces (ca să obții însă fotografia sau discul trebuie mai întâi să înregistrezi imaginea sau sunetul).

Tot astfel, nu e imposibil ca orice limitare să fie în definitiv de natură spațială... într-un loc sau altul se vor fi aflând, fără îndoială, imaginea, consistența, vocea celor care nu mai trăiesc (*nimic nu se pierde...*).

Păstrez o speranță, și pentru asta trebuie să mă duc în subsolul muzeului, să studiez mașinile.

M-am gândit la cei ce nu mai trăiesc: cândva cei ce captează undele îi vor asambla din nou în lume. Am avut iluzia de a realiza ceva asemănător eu însumi. Poate că voi inventa un sistem capabil să recompună prezențele morților. Poate că voi dota aparatul lui Morel cu un dispozitiv care să-l împiedice să capteze undele emițătoarelor vii (*care au, desigur, mai mult relief*).

Nemurirea va putea germina în toate ființele, în cele dispărute și în cele vii. Dar, vai! morții din orice timp ni se vor arăta într-o pădure de apariții! Pentru a forma un singur om, chiar dezagregat, dar numai din elementele lui, fără nimic străin, ar trebui să ai dorința răbdătoare a lui Isis atunci când l-a recompus pe Osiris.

Mentținerea în stare de funcționare a sufletelor, pe termen nelimitat, este asigurată. Sau, mai bine zis, va fi complet asigurată în ziua când oamenii vor înțelege că, pentru a-și apăra locul pe pământ, trebuie să predice și să practice malthusianismul.

E trist că Morel și-a ascuns invenția pe această insulă. Poate mă înșel, poate că Morel e un personaj celebru. Dacă nu, ca premiu pentru a fi comunicat invenția, aș putea obține de la urmăritorii mei grațierea care nu mi se cuvine. Dar dacă Morel nu a comunicat invenția, poate o va fi făcut vreunul dintre prietenii săi. Oricum, e ciudat că atunci când am plecat din Caracas nu se vorbea despre așa ceva.

Mi-am dominat repulsia pe care o simțeam pentru imagini. Acum nu mă mai supără. Trăiesc confortabil la muzeu, eliberat de îngrijorarea față de creșterea apelor. Dorm bine, sunt odihnit și am din nou puterea care mi-a permis să-i amănesc pe urmăritori și să ajung pe această

insulă.

E adevărat, contactul cu imaginile, mai ales dacă sunt neatent, îmi produce o ușoară indispoziție; dar asta va trece și însuși faptul că le pot ignora presupune că m-am obișnuit cu ele.

M-am obișnuit s-o văd pe Faustine ca pe-un simplu obiect, fără să mă emoționez. Din curiozitate, o urmăresc de vreo douăzeci de zile. În urmărirea aceasta am întâmpinat puține greutăți, deși ușile închise fără chei sunt imposibil de deschis (pentru că, dacă erau închise când s-a înregistrat scena, trebuie să fie la fel când se proiectează). Aș putea să le forțez, dar mă tem că o stricăciune parțială ar deregla întregul aparat (cred că e improbabil).

Când se retrage în camera ei, Faustine încuie ușa. Într-o singură împrejurare n-ar fi cu putință să intru fără s-o ating, și anume atunci când o însoțesc Dora și Alee. Apoi aceștia doi ies repede. În noaptea aceea, în prima săptămâna, am rămas pe coridor în fața ușii închise, la gaura cheii, prin care n-am văzut nimic. Săptămâna următoare am vrut să privesc de-afară și-am mers – înfruntând pericolul – pe cornișă, răbindu-mi mâinile și genunchii de asperitățile pietrei pe care o strângeam în brațe speriat (e la o înălțime de cinci metri). Perdelele m-au împiedicat să văd.

Data viitoare voi învinge teama pe care o mai am și voi intra în cameră cu Faustine, Dora și Alee.

Petrec celelalte nopți de-a lungul patului Faustinei, pe podea sau pe o rogojină și sunt emoționat privind-o cum se odihnește ignorând că dormim împreună.

Un om singur nu poate face mașini și nici nu poate înregistra imagini, decât sub o formă imperfectă, descriindu-le sau desenându-le pentru alții, mai norocoși.

Pentru mine probabil că e imposibil să descopăr ceva privind mașinile: ermetice, ele vor funcționa mereu ascultând numai de intențiile lui Morel. Măine voi ști cu siguranță acest lucru. Astăzi n-am putut să mă duc la subsol pentru că am petrecut toată după-amiaza strângând

alimente.

Ar fi groaznic să presupun că, dacă într-o zi imaginile nu vor mai fi, eu sunt cel care le-a distrus. Dimpotrivă, intenționez să le salvez prin acest raport, ele fiind amenințate de invaziile mării și ale hoardelor care se propagă prin înmulțirea populației. Mă doare gândul că și ignoranța mea, apărută de această bibliotecă – fără o carte folositoare în domeniul științific –, le amenință poate.

Nu insist asupra pericolelor care pândesc această insulă, pământul, oamenii, dacă ignorăm profețiile lui Malthus; în ce privește marea, trebuie să spun că la fiecare dintre mareele mari m-am temut de naufragiul total al insulei; într-o cafenea de pescari din Ra-baul, am auzit că insulele Ellice sau *ale lagunelor* sunt instabile, unele dispar și apar altele. (Mă aflu oare în acel arhipelag? Sicilianul și Ombrellieri sunt singurii care ar putea ști.)

Este uimitor faptul că invenția l-ar fi înșelat chiar și pe inventator. Eu am crezut că imaginile trăiau, dar situația mea nu era identică cu cea a lui Morel: Morel imaginase totul, fusese de față și condusese dezvoltarea operei sale; pe când eu am cunoscut-o terminată, funcționând.

Această orbire a inventatorului în ceea ce privește propria invenție ne uluiește și ne recomandă prudență în judecată... Poate generalizez în privința abisurilor din sufletul unui om, scoțând o morală dintr-o particularitate a lui Morel.

Aplaud orientarea pe care a dat-o, desigur în mod involuntar, încercărilor sale de perpetuare a omului: el s-a limitat să conserve senzațiile; și, înșelându-se, a prezis totuși adevărul: omul va supraviețui. În toate astea trebuie văzut triumful vechii mele axiome: nu trebuie încercat să se păstreze viu întreg corpul.

Motive întemeiate ne fac să respingem speranțele lui Morel. Imaginile nu trăiesc; totuși, mi se pare că acest aparat premerge inventarea altuia, care va cerceta dacă imaginile simt și gândesc (sau, cel puțin, dacă au gândurile

și senzațiile subiecților din timpul expunerii; e clar că relația dintre conștiințele (?) lor și aceste gânduri și senzații nu se va putea verifica). Aparatul, foarte asemănător celui actual, va studia gândurile și senzațiile emițătorului; la oarecare distanță de Faustine, vom putea avea de exemplu gândurile sale și senzațiile vizuale, auditive, tactile, olfactive sau gustative.

Într-o bună zi se va inventa un aparat și mai complex. Ceea ce a fost gândit și simțit în timpul vieții - sau în timpul expunerilor - va constitui un alfabet, cu care imaginea va ajunge să cuprindă totul (după cum noi, cu literele unui alfabet, putem înțelege și compune orice cuvânt). Viața va fi deci un depozit al morții. Dar nici atunci imaginea nu va fi vie pentru că obiecte esențialmente noi nu vor exista pentru ea. Va cunoaște doar ceea ce a simțit sau gândit cândva subiectul sau combinațiile ulterioare a ceea ce a simțit sau gândit.

Însă faptul că noi, ca ființe vii, nu putem înțelege nimic în afara timpului și a spațiului poate sugera că viața noastră nu este prea diferită de supraviețuirea obținută cu acest aparat.

Când spirite mai subtile decât Morel se vor ocupa de invenție, omul va alege un loc retras, agreabil, va aduna în jurul său persoanele pe care le iubește mai mult și va dăinui într-un paradis intim. O astfel de grădină, dacă imaginile care vor dăinui sunt înregistrate în momente diferite, ar adăposti nenumărate paradisuri, ale căror populații, necunoscându-se între ele, ar funcționa concomitent, fără ciocniri, aproape în aceleași locuri. Ar fi, din păcate, paradisuri vulnerabile, pentru că imaginile nu i-ar putea vedea pe oameni, iar oamenii, dacă nu-l ascultă pe Malthus, ar avea nevoie într-o bună zi de pământul celui mai neînsemnat dintre paradisuri și i-ar distruge pe ocupanții lui lipsiți de apărare sau i-ar izola în posibilitatea inutilă a aparatelor deconectate ale lui Morel.¹

1 După paragraful:

Come, Malthus, and in Ciceronian prose Show what a

rutting Population groivs, Until the produce of the Soil is spent, And Brats expire for lack of Aliment autorul se lansează într-o apologie, elocventă și cu argumente deloc noi, a lui Thomas Robert Malthus și a *Tratatului* său *asupra principiului popularii*. Din motive de spațiu, am eliminat-o. (Nota editorului)

Am vegheat timp de șaptesprezece zile. Niciun îndrăgostit n-ar fi descoperit motive pentru a-i suspecta pe Morel și pe Faus-tine.

Nu cred că Morel s-a referit la ea în discursul lui (deși a fost singura care nu l-a luat în râs). Admițând însă că Morel ar fi îndrăgostit de Faustine, cum se poate afirma că Faustine ar fi îndrăgostită de el?

Dar dacă vrem să fim neîncrezători, ocazia nu va lipsi niciodată. Într-o după-amiază se plimbă la braț între palmieri și muzeu. E ceva ciudat în această plimbare a doi prieteni?

Prin insistența mea de a acționa sub deviza *ostinato rigore*, supravegherea a atins un nivel care mă onorează; n-am ținut seama nici de incomoditate și nici de mândrie: controlul a fost tot atât de sever pe sub mese ca și la înălțimea obișnuită a privirilor.

Într-o seară, în sufragerie, și în altă seară, în hol, picioarele se ating. Dacă accept maliția, de ce să resping neatenția sau întâmplarea?

Repet: nu există proba definitivă că Faustine ar fi îndrăgostită de Morel. Poate originea acestei bănuieli e în egoismul meu. O iubesc pe Faustine; Faustine e rațiunea a tot ceea ce există; mi-e frică să nu fie îndrăgostită: rostul faptelor e s-o demonstreze.

Când eram îngrijorat, simțindu-mă hăituit de poliție, aparițiile de pe insulă se mișcau ca piesele de șah, urmărind o întreagă strategie spre a mă captura.

Morel s-ar înfuria dacă i-aș face publică invenția. Sunt sigur de asta și nu cred că furia lui ar putea fi evitată prin elogiile. Prietenii săi, chiar și Faustine, s-ar uni într-o indignare comună. Dar dacă ea s-o fi certat cu el (nu

participa la răsul general din timpul discursului), poate se va alia cu mine.

Rămâne ipoteza morții lui Morel. În acest caz, vreun prieten de-al lui ar fi publicat invenția. Dacă nu, ar trebui să presupunem o moarte colectivă, o ciumă sau un naufragiu. E de necrezut; rămâne însă inexplicabil faptul că nu se știa nimic despre invenție atunci când am plecat din Caracas.

O explicație ar fi aceea că Morel n-ar fi fost crezut, că ar fi fost considerat nebun sau, așa cum am crezut la început, că toți ar fi fost nebuni, iar insula un ospiciu.

Aceste explicații cer tot atâta imaginație ca și epidemia sau naufragiul.

Dacă aş ajunge în Europa, America sau Japonia, aş trece mai întâi printr-o perioadă dificilă. Aş trece drept un mare şarlatan – înainte de a trece drept mare inventator –, apoi ar veni acuzațiile lui Morel și poate un ordin de arestare de la Caracas. Ar fi foarte trist ca invenția unui nebun să mă pună într-o asemenea situație.

Trebuie să mă conving însă că nu-i necesar să fug. A trăi alături de aceste apariții e o fericire. Dacă urmăritorii mei ajung aici, vor uita de mine în fața minunii acestei lumi inaccesibile. Voi rămâne deci.

Dacă aş întâlni-o pe Faustine, cum aş mai face-o să râdă povestindu-i despre toate împrejurările în care m-am adresat imaginii ei, îndrăgostit și plângând în hohote. Cred că acest gând a devenit un viciu; îl pun pe hârtie pentru a-l îngradi, pentru a vedea că nu e o vrajă, pentru a-l abandona.

Eternitatea rotativă poate fi atroce pentru spectator, dar satisfăcătoare pentru eroii săi. Aceștia sunt feriți de vești proaste și de boli, trăiesc mereu ca și cum ar fi pentru prima dată, fără să-și amintească trăirile anterioare identice. În afară de asta, repetiția nu e implacabilă, datorită întreruperilor impuse de regimul mareelor.

Fiind obișnuit să văd o viață care se repetă, o găsesc pe-a mea cu totul întâmplătoare. Intențiile de corectare

sunt zadarnice fiindcă pentru mine nu există data viitoare, fiecare moment fiind unic, distinct, uneori pierdut în nepăsare. E adevărat însă că nici pentru imagini nu există data viitoare (de vreme ce toate trăirile lor sunt la fel cu prima).

Viața noastră se poate compara cu o săptămână a acestor imagini repetându-se în lumi învecinate.

Fără să cedez deloc slăbiciunii mele, pot să-mi închipui emoționanta sosire în casa Faustinei, interesul pe care-l va arăta povestirilor mele și prietenia născută astfel. Cine știe dacă nu mă aflu într-adevăr pe drumul lung și greu către Faustine, către atât de necesara odihnă a vieții mele.

Dar unde locuiește Faustine? Am urmărit-o săptămâni întregi. N-am aflat nimic mai mult decât că vorbește de Canada. Există însă și o altă întrebare care nu se poate formula decât cu spaimă: mai trăiește oare?

Poate pentru că ideea mi se pare atât de poetică și de sfâșietoare (să caut o persoană despre care nu știu dacă mai trăiește și nici unde locuiește), Faustine înseamnă pentru mine mai mult decât însăși viața.

Există măcar o singură posibilitate de a face călătoria? Barca a putrezit, copacii sunt de asemenea putrezi; iar eu nu sunt un tâmplar atât de iscusit încât să pot construi o barcă din alt lemn (de exemplu, din scaune sau din uși; nici măcar nu sunt sigur că o pot face din copaci). Voi aștepta să treacă un vas, adică tocmai ce nu voiam. Nu voi face un secret din întoarcerea mea. Niciodată n-am văzut un vapor pe-aici; în afară de cel al lui Morel, care era un simulacru de vapor.

Și apoi, dacă ating țelul călătoriei mele, dacă o întâlnesc pe Faustine, voi fi într-una dintre cele mai penibile situații din viața mea. Va trebui să mă prezint învăluit oarecum în mister, să cer să-i vorbesc între patru ochi; chiar și numai acest lucru, venind din partea unui necunoscut, va fi suficient s-o facă neîncrezătoare; apoi, când va afla că am fost martorul vieții ei, va crede că

urmăresc vreun beneficiu necurat; și, auzind că sunt un condamnat la închisoare pe viață, își va vedea temerile confirmate.

Înainte nu-mi trecea prin gând că există ceva care să-mi aducă noroc sau ghinion. Acum însă repet noaptea numele Faustinei. Firește că-mi place să-l pronunț și, deși amețit de oboseală, continuu să-l repet (uneori când mă culc am amețeli și spaime de om bolnav).

Când mă voi mai liniști, voi găsi mijlocul de-a pleca. Deocamdată, povestind ceea ce mi s-a întâmplat, îmi ordonez gândurile. Și dacă trebuie să mor, notele vor comunica atrocitatea agoniei mele.

Ieri n-au fost imagini. Disperat, în fața mașinilor secrete în repaus, am avut presentimentul că n-o voi mai vedea niciodată pe Faustine. Dar azi-dimineață marea creștea. Am plecat înainte să apară imaginile. M-am dus în camera mașinilor să le cercetez (pentru a nu fi mereu la cheremul mă-reelor și pentru a putea remedia defectele). Mă gândisem că dacă voi vedea mașinile punându-se în funcțiune poate că le voi înțelege sau, cel puțin, voi descoperi vreun indiciu pentru a le studia, dar această speranță nu s-a împlinit.

Am intrat prin gaura spartă în perete și m-am oprit... Mă las cuprins de emoție. Trebuie să compun fraze. Când am intrat, am avut aceeași surpriză și am simțit aceeași fericire ca și prima dată. Am avut impresia că merg pe fundul nemișcat și albăstrui al unui râu. M-am așezat să aștept, cu spatele la spărtura pe care eu însumi o făcusem (mă durea această întrerupere în continuitatea cerească a porțelanului).

Am rămas un timp așa impasibil, absorbit, ceea ce acum mi se pare de neconceput. Apoi mașinile verzi au început să funcționeze. Le-am comparat cu o pompă de scos apă și cu motoarele electrice. Le-am privit de la mică distanță, le-am ascultat, le-am pipăit cu atenție, inutil. Cum însă din primul moment mi s-au părut inabordabile, poate că doar m-am prefăcut că sunt atent, din pricina situației

create sau de rușine

(fiindcă m-am grăbit să vin la subsol, fiindcă am așteptat atâta timp acel moment), ca și cum altcineva ar fi privit, nu eu.

În oboseala mea am simțit că sunt iarăși cuprins de agitație. Trebuie să mă stăpânesc, doar stăpânindu-mă voi găsi soluția de a ieși.

Povestesc amănunțit tot ceea ce mi s-a întâmplat: m-am întors și am privit în jos. Uitându-mă la perete, am rămas cu totul dezorientat. Am căutat spărtura pe care eu însumi o făcusem. Nu mai era.

Am crezut că ar putea fi un interesant fenomen optic și-am făcut un pas într-o parte, pentru a vedea dacă fenomenul persistă. Am întins brațele ca un orb. Am pipăit toți pereții. Am cules de pe jos bucățile de porțelan și cărămidă care căzuseră când făcusem gaura. Am pipăit peretele chiar în acel loc, multă vreme. A trebuit să admit că se reconstruise.

Am putut fi oare atât de absorbit de limpezimea cerească a încăperii și de preocupat de funcționarea motoarelor, încât să nu aud un zidar care ar fi reparat peretele?

M-am apropiat. Am simțit răcoarea porțelanului la ureche și am perceput o infinită liniște, ca și cum n-ar mai fi existat și cealaltă parte a peretelui.

Pe jos, acolo unde l-am lăsat să cadă când am intrat prima oară, era fierul care mi-a servit la spargerea zidului. *Bine că nu l-au văzut*, mi-am spus ignorându-mi patetic situația, *l-aș fi lăsat să-l ia, fără să-mi dau seama*.

M-am întors să-mi lipesc urechea de acel perete care părea ultimul. Încurajat de liniște, am căutat locul deschizăturii pe care o făcusem și-am început să lovesc crezând că mi-ar fi mai greu să sparg acolo unde tencuiala era veche. Am lovit de multe ori; disperarea mea creștea. Pe dinăuntru porțelanul era invulnerabil. Loviturile tot mai puternice, mai obositoare răsunau în tăria lui, dar nu făceau nici măcar o crăpătură superficială, nu desprindeau

nici măcar cea mai mică așchie din smaltul lui celest.

Mi-am stăpânit nervii. M-am odihnit.

M-am apucat din nou de treabă, în alte locuri. Au căzut bucăți de smalt, iar când au căzut în sfârșit bucăți mari de perete, am luptat, cu ochii încetoșați și cu o râvnă disproporționată față de greutatea fierului, până când rezistența peretelui, care nu scădea pe măsura numărului și a forței loviturilor, m-a doborât la pământ; plângeam de oboseală. Întâi, am văzut și am atins bucățile de perete lustruite pe-o parte, iar pe cealaltă aspre, amestecate cu pământ; apoi, într-o viziune atât de lucidă încât părea efemeră și supranaturală, ochii mei au întâlnit continuitatea celestă a porțelanului, peretele intact și întreg, încăperea închisă.

Am început să lovesc din nou. În unele părți săreau bucăți de perete, care nu lăsau să se vadă nicio cavitate, nici clară, nici umbrită, pentru că se reconstruiau cu o promptitudine mai mare decât cea a vederii mele și ajungeau, astfel, la acea duritate invulnerabilă pe care o întâlnisem deja în locul spărturii.

Am început să strig „Ajutor!”, m-am năpustit de câteva ori asupra peretelui și-am căzut la pământ. M-am comportat ca un neghiob, am plâns cu fața aprinsă și umedă. Mă cutremura spaima de a fi într-un loc vrăjit și revelația confuză a faptului că magicul se arată doar incredulilor ca mine, e intransmisibil și mortal ca o răzbunare.

Încolțit de teribilii pereți celești, am ridicat ochii spre fereștriuca unde zidul era întrerupt. Am privit mult timp (mai întâi fără să înțeleg, apoi speriat) o ramură de cedru care se desfăcea și se transforma în două; apoi cele două ramuri se contopeau la loc, docile precum închipuirile, pentru a coincide într-una singură. Am spus cu voce tare sau am gândit foarte limpede: *Nu voi putea ieși. Mă aflu într-un loc vrăjit.* Gândind astfel, m-am simțit rușinat, ca un impostor care a dus prefăcătoria prea departe, și am înțeles totul:

— Acești pereți, ca și Faustine, Morel, peștii din acvariu, unul dintre sori și una dintre luni, ca și tratatul lui Belidor, sunt numai proiecții ale aparatelor. Imaginile pereților coincid cu pereții făcuți de zidar (sunt aceiași pereți înregistrați de aparate și apoi proiectați chiar asupra lor). Acolo unde am spart sau am înlăturat primul perete, rămâne peretele proiectat. Cum totul nu-i decât o proiecție, nicio putere nu e capabilă să strice sau să suprimă imaginea (în timpul funcționării motoarelor).

Dacă sparg în întregime primul perete, când motoarele nu funcționează, această încăpere a mașinilor va rămâne deschisă, nu va mai fi o încăpere, ci un colț al alteia; când însă aparatele vor funcționa, peretele se va interpune din nou, impenetrabil.

Morel trebuie să fi imaginat această proiecție cu zid dublu pentru ca niciun om să nu ajungă la mașinile care-i păstrează nemurirea. N-a studiat însă destul de bine marea (fără îndoială le-a cercetat în altă perioadă solară) și a crezut că uzina ar putea funcționa fără întrerupere. În mod sigur el este inventatorul faimoasei ciume care până acum a protejat foarte bine insula.

Problema este de-a opri motoarele verzi. Nu cred că va fi greu să găsesc comutatorul care le deconectează. Într-o singură zi am învățat să manipulez uzina electrică și pompa de apă. Nu va fi prea greu să ies de-aici.

Ferestruica m-a salvat sau mă va salva, pentru că am depășit disperarea că voi muri de foame, resemnat, salutând ceea ce las în urmă, precum căpitanul japonez, în virtuoasa și birocratică lui agonie, într-un submarin care se îneca, pe fundul mării. În *Nuevo diario* am citit scrisoarea găsită în acel submarin. Mortul îi saluta pe împărat, pe miniștri și, în ordine ierarhică, pe toți marinarii pe care-i putea enumera în timp ce se asfixia. În plus, mai nota: *Acum sângerez pe nas; mi se pare că mi s-au spart timpanele.*

Povestind amănunțit această întâmplare, eu am repetat-o, dar sper să nu-i repet și sfârșitul.

Spaimele zilei rămân consemnate în jurnalul meu. Am scris mult: mi se pare inutil să caut analogii inevitabile cu muribunzii care fac proiecte pentru un viitor îndepărtat sau care văd, în clipa când se sufocă, o imagine amănunțită a întregii lor vieți. Momentul final trebuie să fie brusc, confuz; suntem întotdeauna atât de departe de el, încât nu ne putem imagina umbrele care-l tulbură. Acum voi înceta să scriu, pentru a mă dedica, în liniște, găsirii modalității prin care se opresc aceste motoare. Atunci spărtura se va deschide din nou, ca în fața unei vrăji; dacă nu (deși aş pierde-o definitiv pe Faustine), voi lovi motoarele cu fierul, așa cum am făcut cu peretele, și le voi strica; spărtura se va deschide ca în fața unei vrăji, iar eu voi ieși afară.

N-am reușit încă să opresc motoarele. Mă doare capul. Ușoare crize de nervi, pe care mi le stăpânesc repede, mă scot dintr-o somnolență progresivă.

Am impresia, fără îndoială iluzorie, că dacă aş putea primi puțin aer din afară nu aş întârzia să rezolv aceste probleme. M-am repezit la ferestruică, dar e invulnerabilă, ca tot ce mă înconjoară.

Îmi repet că dificultatea nu ține nici de somnolența mea și nici de lipsa de aer. Aceste motoare trebuie să fie foarte diferite de toate celelalte. E de presupus că Morel le-a proiectat astfel încât să nu le înțeleagă primul venit pe insulă. Cu toate acestea, dificultatea de a le manipula trebuie să constea în deosebiri față de alte motoare. Cum eu însă nu mă pricep la niciun fel de motoare, acea dificultate majoră dispare.

Eternitatea lui Morel depinde de funcționarea motoarelor; presupun că sunt foarte solide și trebuie să-mi înfrânez deci pornirea de a le sfărâma cu lovituri. Nu voi reuși decât să mă obosesc și să irosesc aerul. Pentru a mă stăpâni, scriu.

Dacă lui Morel i-o fi trecut prin minte să înregistreze și motoarele...

În sfârșit, frica de moarte m-a scăpat de superstiția

incompetenței; a fost ca și cum m-aș fi apropiat de ele cu niște lupe: motoarele au încetat să mai fie o grămadă întâmplătoare de fiare, au căpătat forme și alcătuiți ce permiteau înțelegerea manipulării lor.

Am deconectat, am ieșit.

În sala mașinilor am putut recunoaște (în afară de pompa de apă și de motorul electric deja menționat):

a) un grup de transmițătoare de energie legate de rotorul care se află în părțile de jos ale insulei; b) un grup fix de receptoare, înregistratoare și proiectoare, cu o rețea de aparate plasate strategic, care acționează asupra întregii insule; c) trei aparate portabile, receptoare, înregistratoare și proiectoare, pentru expuneri izolate.

Am descoperit, în ceea ce eu presupuneam că e motorul cel mai important, dar era doar o cutie de scule, niște planuri incomplete care mi-au dat de lucru și mi-au fost de un ajutor îndoielnic.

Lămurirea în această privință nu s-a produs imediat. Stările mele anterioare au fost:

1. Disperare.

2. O dedublare în actor și spectator. Am căutat să mă simt ca într-un submarin care se scufundă pe fundul mării sau ca pe-o scenă. Liniștit de atitudinea mea sublimă și confuz ca un erou, am pierdut timp, iar la ieșire era noapte și n-am avut lumină să caut rădăcini comestibile.

Mai întâi am pus în funcțiune receptoarele și proiectoarele pentru expuneri izolate. Am expus flori, frunze, muște, broaște. M-am emoționat văzându-le apărând reproduse identic.

Apoi am comis imprudența.

Am pus mâna stângă în fața receptorului, am deschis proiectorul și a apărut mâna, numai mâna, făcând mișcările leneșe pe care le făcusem eu când o înregistrasem.

Acum este aproape ca orice alt obiect sau animal din muzeu.

Las proiectorul să funcționeze ca să nu dispară

imaginea mâinii; vederea ei e mai curând ciudată decât neplăcută.

Această mână apărând într-o povestire ar fi o înfricoșătoare amenințare pentru protagonist. Dar, în realitate, ce rău poate face?

Emitătoarele vegetale, frunzele și florile, au murit după cinci sau șase ore; broaștele abia după cincisprezece.

Copiile supraviețuiesc însă, desăvârșite.

Nu știu care sunt muștele adevărate și care cele artificiale.

Poate că florile și frunzele au fost lipsite de apă. N-am dat de mâncare broaștelor care probabil au suferit și din pricina schimbării de mediu.

Cât despre efectele asupra mâinii, bănuiesc că ele provin din temerile mele față de aparat și nu de la aparatul însuși. Simt o slabă, dar continuă, arsură. Mi s-a jupuit puțin pielea. Astă-noapte eram neliniștit. Presimțeam transformări oribile ale mâinii. Am visat că mă scărpinam și că mâna se descompunea cu ușurință. Poate că atunci m-oi fi rănit.

Nu voi mai putea suporta încă o zi.

Mai întâi mi-a trezit curiozitatea un paragraf din discursul lui Morel, apoi, foarte amuzat, am crezut că fac o descoperire care, nu știu cum, s-a transformat în alta, cu adevărat revelatoare.

Nu mă voi sinucide imediat. De obicei, chiar și cele mai lucide teorii ale mele se dezagregă în ziua următoare și rămân doar ca dovezi ale unor combinații uimitoare de stângăcie și entuziasm (sau disperare). Poate că teoria mea, o dată pusă pe hârtie, își va pierde forța.

Iată fraza care m-a uimit:

Va trebui să mă iertați pentru această scenă, la început plictisitoare, apoi cumplită.

Dar de ce cumplită? Știau că fuseseră fotografiați într-un fel nou, fără să li se ceară permisiunea. Desigur, să afli *a posteriori* că opt zile din viața ta au rămas înregistrate pentru totdeauna, în toate amănuntele lor, nu-i

un lucru plăcut.

M-am mai gândit, la un moment dat, că *una dintre acele persoane ar fi deținut un secret îngrozitor pe care Morel ar fi încercat să-l descopere sau să-l facă cunoscut.*

Din întâmplare mi-am adus aminte că groaza pe care o au anumite popoare față de reprezentarea prin imagini are la origine credința că sufletul persoanei trece în imagine, iar persoana moare.

M-au amuzat scrupulele lui Morel privind fotografierea prietenilor fără consimțământul lor; am crezut că descopăr într-adevăr în mintea unui savant contemporan supraviețuirea acelei vechi temeri.

Am citit din nou fraza:

Va trebui să mă iertați pentru această scenă, la început plictisitoare, apoi cumplită. O vom uita.

Ce sens au ultimele cuvinte? Că în curând ei nu vor mai da importanță acestei scene sau că nu și-o vor mai putea aminti?

Discuția cu Stoever a fost teribilă. Stoever a bănuیت același lucru ca și mine. Nu știu cum de mi-a luat atâta timp ca să înțeleg.

În afară de asta, ipoteza că imaginile au suflet pare să pornească de la premisa că, atunci când sunt înregistrați de aparate, emițătorii își pierd propriul suflet. Morel însuși o declară:

Ipoteza că imaginile ar avea suflet pare confirmată de efectele aparatului meu asupra persoanelor, animalelor și plantelor emițătoare.

Dar trebuie să fii extrem de dominator și îndrăzneț, aproape inconștient, ca să faci declarația asta propriilor victime; e totuși o monstruozitate ce pare să nu fie în discordanță cu omul care, urmărind o idee, organizează o moarte colectivă și hotărăște, cu de la sine putere, solidaritatea tuturor prietenilor.

Care era acea idee? Să profite de întrunirea aproape completă a prietenilor săi pentru a obține un minunat paradis, sau alta, necunoscută, pe care eu n-am cercetat-o?

Dacă există o idee ascunsă, poate că ea nu prezintă interes pentru mine.

Cred că acum pot identifica pe membrii morți ai echipajului vasului scufundat de crucișătorul *Namura*: Morel a profitat de moartea sa și de cea a prietenilor săi pentru a confirma zvonurile despre boala care și-ar avea cuibul ucigător pe această insulă; zvonuri răspândite chiar de Morel, pentru a-și proteja aparatul și nemurirea.

Dar, din toate aceste judicioase argumente, rezultă că Faustine a murit; că ea nu mai există decât în această imagine, pentru care eu nu exist.

În acest caz, pentru mine viața este insuportabilă. Cum voi continua în tortura de-a trăi cu Faustine și de-a fi totodată atât de departe de ea? Unde s-o caut? în afara acestei insule, Faustine e pierdută în gesturile și visurile unui trecut străin.

În primele pagini am spus:

„Simt cu dezgust că această hârtie se transformă în testament. Dacă trebuie să mă resemnez la asta, e absolut necesar să mă străduiesc ca afirmațiile mele să se poată verifica, în așa fel încât nimeni să nu mă suspecteze vreodată de fals și să nu creadă că mint când spun că am fost condamnat pe nedrept. Voi pune acest raport sub deviza lui Leonardo - *Ostinato rigore*¹ și voi încerca s-o urmez”.

1 Nu apare la începutul manuscrisului. Să atribuim oare această omisiune uitării? Nu știm, dar ca în orice împrejurare nesigură alegem fidelitatea față de original în locul riscului de-a fi criticați. (*Nota editorului*)

Plânsul și sinuciderea sunt vocația mea, totuși nu uit rigoarea pe care mi-am impus-o.

Voi corecta greșelile și voi clarifica tot ceea ce n-a fost încă lămurit, scurtând astfel distanța dintre idealul exactității care m-a condus de la început și narațiune.

Mareele: Am citit cârticica lui Belidor (*Bernardo Forest de*). Începe cu o descriere generală a mareelor. Mărturisesc că mareele din această insulă îndreptățesc

acea explicație și nu pe-a mea. Trebuie să ținem seama de faptul că eu n-am studiat niciodată marea (poate doar în liceu, unde nimeni nu învăța) și că le-am descris în primele capitole ale acestui jurnal, când abia începuseră să aibă importanță pentru mine. Înainte, în timp ce locuiam pe colină, nu prezentau un pericol și, deși mă interesau, nu aveam timp să le observ pe îndelete (aproape orice era un pericol).

Belidor spune că în fiecare lună, în zilele cu lună plină și în zilele cu lună nouă sunt două marea de amplitudine maximă, iar în zilele de pătrar lunar, alte două de amplitudine minimă.

Uneori, la șapte zile după o marea de lună plină sau de lună nouă, se produce o marea meteorologică (provocată de puternice vânturi și ploi); cu siguranță că asta m-a făcut să cred că marea mari se produc o dată pe săptămână.

Explicația faptului că marea zilnică nu se produc întotdeauna la aceeași oră: după Behdor marea ajung cu cincizeci de minute mai târziu pe zi, în perioada lunii în creștere, și cu cincizeci de minute mai devreme, în perioada lunii în scădere. Nu se întâmplă chiar așa pe insulă: cred că aici avansul sau întârzierea trebuie să fie cam de cincisprezece – douăzeci de minute zilnic; notez aceste modeste observații, făcute fără aparate de măsură, pentru ca savanții să le completeze și să tragă vreo concluzie utilă pentru mai buna cunoaștere a lumii în care trăim.

Luna aceasta au fost mai multe marea, dintre care două lunare, iar celelalte meteorologice.

Apariții și dispariții. Prima și următoarele: Aparatele proiectează imagini. Mașinile funcționează prin forța marelui.

După perioade mai mult sau mai puțin îndelungate cu marea de mică amplitudine, s-au produs marea succesive care-au ajuns la rotorul din părțile de jos ale insulei. Mașinile au funcționat, iar discul etern a continuat să

meargă din acel moment al săptămânii în care se oprișe.

Dacă discursul lui Morel a avut loc în ultima noapte a săptămânii, prima apariție se va fi petrecut în noaptea celei de-a treia zi.

Lipsa imaginilor din lunga perioadă dinaintea primei apariții se datorează poate faptului că regimul mareelor variază după perioadele solare.

Cei doi sori și cele două luni: Cum săptămî-na se repetă de-a lungul anului, aparițiile acestor sori și ale acestor luni nu coincid (la fel se întâmplă și cu locuitorii cărora le este frig în zilele călduroase, care fac baie în ape murdare și dansează pe câmpul cu bălării sau pe furtună). Dacă întreaga insulă s-ar scufunda – cu excepția locurilor unde sunt mașinile și proiectoarele –, imaginile, muzeul și insula însăși ar continua să se vadă.

Nu știu dacă excesiva căldură din ultimul timp se datorează suprapunerii temperaturii care a existat când s-a înregistrat scena cu temperatura actuală1.

1 Ipoteza suprapunerii temperaturilor nu mi se pare neapărat falsă (un mic reșou este insuportabil într-o zi de vară), dar cred că adevărata explicație este alta. Era primăvară; săptămână eternă a fost înregistrată vara; funcționând, mașinile reflectau temperatura verii. (*Nota editorului*)

Copacii și alte plante: Copacii pe care i-a înregistrat aparatul sunt uscați; cei pe care nu i-a înregistrat – precum și plantele de peste an (ierburile, florile) și arborii tineri – sunt luxurianți.

Comutatorul de lumină, clanțele blocate, perdelele imobile: Pentru clanțe și comutatoare e valabil ceea ce am spus mai demult despre uși, adică:

dacă erau închise când s-a înregistrat scena, trebuie să fie la fel și când se proiectează.

Din același motiv sunt imobile și perdelele.

Persoana care stinge lumina: persoana care stinge lumina din camera opusă odăii Faus-tinei este Morel. Intră și rămâne un moment în fața patului. Voi aminti cititorului

că, în visul meu, Faustine a făcut toate astea. Mi-e silă că l-am confundat pe Morel cu Faustine.

Charlie. Fantomele imperfecte: Mai întâi nu le întâlneam; acum cred c-am dat peste discurile lor, dar nu le pun. Pot să mă tulbure, să nu convină situației mele (viitoare).

Spaniolii pe care i-am văzut în încăperea din fața sufrageriei: Sunt angajații lui Morel.

Sala subterană. Paravanul de oglinzi: L-am auzit pe Morel spunând că-i servesc la experimente de optică și de sunet.

Versurile franceze declamate de Stoever:

âme, te souvient-il, au fond du paradis, De la gare d'Auteuil et des trains de jadis.

Stoever îi spune bătrânei că sunt de Verlaine.

Astfel, în jurnalul meu, nu mai rămân puncte neexplicate¹. Am dat elemente pentru o înțelegere aproape completă. Capitolele care lipsesc nu conțin nimic surprinzător.

Vreau să-mi explic comportamentul lui Morel.

Faustine evita tovărășia lui; atunci, pentru a obține nemurirea alături de Faustine, el a pus la cale acea săptămână cu moartea tuturor prietenilor săi, compensând astfel renunțarea la posibilitățile vieții. A înțeles că, pentru ceilalți, moartea nu ar fi o transformare păgubitoare; în schimbul unui soroc incert, le oferea nemurirea alături de prietenii lor preferați. A dispus, de asemenea, de viața Faustinei.

Dar chiar indignarea mea mă pune în gardă: poate că atribui lui Morel propriul meu infern. Eu sunt cel îndrăgostit de Faustine.

— Suflete, acolo-n paradis, îți mai aduci aminte De gara din Auteuil și trenurile dinainte.

1 Rămâne cel mai de necrezut: suprapunerea, în același spațiu, a unui obiect și a imaginii lui totale. Acest fapt sugerează posibilitatea ca lumea să fie constituită, în mod exclusiv, din senzații. (*Nota editorului*)

cel capabil a ucide și a se sinucide, eu sunt monstrul. Poate că Morel nu s-a referit la Faustine niciodată în discursul lui; poate că era îndrăgostit de Irene, de Dora sau de bătrână.

Sunt exaltat, sunt prost. Morel nu le lua în seamă pe ele. O iubea pe inaccesibila Faustine. De aceea a omorât-o, de aceea s-a sinucis împreună cu toți prietenii lui, de aceea a inventat nemurirea!

Frumusețea Faustinei merită aceste nebunii, aceste omagii, aceste crime. Eu i-am negat frumusețea, din gelozie sau pentru că nevoia de a mă apăra nu admitea pasiunea.

Acum văd în gestul lui Morel un adevărat ditiramb.

Viața mea nu este îngrozitoare. Dacă aș renunța la tulburătoarele speranțe de-a pleca în căutarea Faustinei, m-aș obișnui cu destinul serafic de-a o contempla.

Am posibilitatea de a trăi, de a fi cel mai fericit muritor.

Dar condiția fericirii mele, ca tot ce-i omenesc, e instabilă. Contemplarea Faustinei ar putea – deși nu suport nici măcar gândul acesta – să se întrerupă:

printr-o dereglare a mașinilor (nu știu să le repar); prin insinuarea vreunei îndoieli care-ar năruie acest paradis (trebuie să recunosc că între Morel și Faustine există conversații și gesturi capabile să inducă în eroare persoane cu un caracter mai puțin ferm); prin propria mea moarte.

Adevăratul avantaj al soluției mele este acela de-a converti moartea în condiția și garanția eternei contemplări a Faustinei.

Sunt apărat de calvarul nesfârșitelor minute necesare spre a-mi pregăti moartea într-o lume fără Faustine, sunt apărat de calvarul unei eterne morți fără Faustine.

Când m-am simțit în stare, am deschis receptoarele de activitate simultană. Am înregistrat șapte zile. Am jucat bine, iar un spectator neprevenit nu-și poate imagina că

sunt un intrus. Acesta este rezultatul firesc al unei pregătiri laborioase: cincisprezece zile de continue încercări și studii. Am repetat neobosit fiecare dintre acțiunile mele. Am studiat ce spune Faustine, am studiat întrebările și răspunsurile ei; de multe ori intercalez cu abilitate câte-o frază așa încât pare că Faustine îmi răspunde mie. Nu merg totdeauna numai în urma ei, îi cunosc mișcările și uneori o iau înaintea. Sper ca, în general, să dăm impresia că suntem prieteni nedespărțiți, că ne înțelegem chiar și fără cuvinte.

M-a tulburat speranța de a suprima imaginea lui Morel. Știu că este o intenție inutilă, totuși, scriind aceste rânduri, simt aceeași pornire, aceeași tulburare. La început m-a contrariat dependența de imagini (în special de Morel și Faustine); acum însă am intrat în această lume, astfel încât imaginea Faustinei nu mai poate fi suprimată fără să dispară și imaginea mea. Mă bucur, de asemenea, că depind (și asta-i mai ciudat, mai puțin justificabil) de Haynes, Dora, Alex, Stoeber, Irene și chiar de Morel însuși!

Am schimbat discurile; mașinile vor proiecta veșnic noua săptămână.

În primele zile, o supărătoare conștiință că joc teatru mi-a răpit naturalețea; am învins-o; și dacă imaginea păstrează, după cum cred, gândurile și stările de spirit din zilele expunerii, bucuria de-a o contempla pe Faustine va fi trăirea mea veșnică.

Veghind fără odihnă, mi-am menținut spiritul liber de neliniști. Am căutat să nu cercetez acțiunile Faustinei; mai mult, am ajuns să simt chiar și durata săptămânii.

În noaptea în care Faustine, Dora și Alee intră în cameră, mi-am stăpânit magistral nervii. N-am încercat să fac nicio investigație. Acum sunt puțin supărat că am lăsat acel punct nelămurit, dar în eternitate n-are importanță.

Aproape că n-am simțit procesul morții mele; a început cu țesuturile mâinii stângi; deși foarte lent, a progresat mult; creșterea arsurii este atât de înceată, atât de continuă, încât aproape că n-o observ.

Îmi pierd vederea, pipăitul nu-mi mai folosește la nimic, pielea mi se jupoaie, senzațiile sunt ambigue, dureroase; încerc să le evit.

În fața paravanului de oglinzi am aflat că sunt spân, chel, fără unghii, puțin pătat. Forțele mă părăsesc. În privința durerii, am o impresie absurdă: mi se pare că, deși crește, o simt mai puțin.

Neliniștea infimă, persistentă, privind relațiile dintre Morel și Faustine mă împiedică să-mi urmăresc propria distrugere; ceea ce e un efect neașteptat și binefăcător.

Din nenorocire, nu toate reflecțiile mele sunt atât de utile; am (numai ca să mă neliniștesc) speranța că întreaga mea boală ar fi o puternică autosugestie; că aparatele n-ar face vreun rău; că Faustine ar trăi și că în puțină vreme am să plec s-o caut; c-o să râdem împreună de aceste false vecernii ale morții; c-o să ajungem în Venezuela; în altă Venezuela, fiindcă pentru mine tu ești Patria, chiar și cu domnii din guvern, cu milițiile în uniformă de închiriat și cu cătare mortală, cu urmărirea din toate părțile pe autostrada spre La Guayra, în tuneluri, la fabrica de hârtie din Maracay; cu toate acestea te iubesc, și de la începutul morții mele te salut de mii de ori; mai ești de asemenea și vremurile lui *El Cojo Ilustraño*: un grup de oameni (iar eu, un copil, uimit, respectuos) criticați de Orduno, de la opt la nouă dimineața, înnobilați de versurile lui Orduno, de la Panteon până la cafeneaua de la Roca Tarpeya 10, tramvai descoperit și deschis, înflăcărată școală literară. Ești turta de manioc mare cât un scut și fără insecte. Ești inundația de pe câmpuri, cu tauri, iepe, tigri purtați iute de ape. Și tu, Elisa, printre spălătorii indieni, în fiecare amintire te asemeni mai mult cu Faustine; le-ai spus să mă ducă în Columbia și am traversat pustiul pe când era sălbatic; indienii m-au acoperit cu frunze încinse și păroase de frailejon*, ca să nu mor de frig; în timp ce-o voi privi pe Faustine, nu te voi uita; și eu care am crezut că nu te iubesc! Și Declarația de Independență pe care ne-o citea la fiecare 5 iulie, în sala eliptică a Capitoliului, trufașul Valentin Gomez, în timp ce noi, Orduno și discipolii săi,

pentru a nu-l lua în seamă, admiram tabloul lui Tito Salas, „Generalul Bolívar trece frontiera Columbiei”; totuși

— Plantă care crește pe locuri necultivate, cu flori galbene și o rășină foarte apreciată. (N.tr.)

mărturisesc că apoi, când fanfara cânta *Glorie bravului popor/ (care jugul l-a aruncat/respectând legea/virtutea și onoarea)*, nu puteam să ne stăpânim emoția patriotică, emoție pe care nici acum n-o înăbuș.

Dar disciplina mea de fier alungă neîncetat aceste idei care mi-ar compromite calmul final.

Îmi văd încă imaginea alături de cea a Faustinei. Uit că imaginea mea este o intrusă; un spectator neprevenit ar putea să le creadă dependente și îndrăgostite. Această părere se datorează poate slăbiciunii ochilor mei. Oricum, mor consolată că rezultatul este atât de satisfăcător.

Sufletul meu n-a trecut încă în imagine; dacă ar fi trecut, aș fi murit, aș fi încetat s-o văd (poate) pe Faustine, pentru a fi cu ea într-o viziune pe care nimeni n-o va mai relua.

Celui care, bazându-se pe acest raport, va inventa un aparat capabil să unească prezențele dezagregate îi voi face o rugămintă: să ne caute pe Faustine și pe mine, să mă facă să intru în cerul conștiinței Faustinei. Va fi un act pios.

Apariții în colecția

Cartea de pe noptieră

1 Yasushi Inoue, *Pușca de vânătoare*

2 Yasunari Kawabata, *Vuietul muntelui*

3 Yukio Mishima, *După banchet*

4 Yasunari Kawabata, *Frumusețe și întristare*

5 Yasunari Kawabata, *O mie de cocori*

6 Yukio Mishima, *Templul de aur*

7 Paulo Coelho, *Veronika se hotărăște să moară*

8 Patrick Stiskind, *Parfumul*

9 Marguerite Yourcenar, *Povestiri orientale*

10 Giovanni Arpino, *Parfum de femeie*

- 11 Aleksandr Soljenițin, *O zi din viața lui Ivan Denisovici*
- 12 Mario Vargas Llosa, *Mătușa Julia și condeierul*
- 13 Marguerite Yourcenar, *Alexis sau Tratat despre lupta zadarnică*
- 14 Andrei Makine, *Pe vremea fluviului Amur*
- 15 Nina Berberova, *Cartea fericirii*
- 16 Pär Lagerkvist, *Baraba*
- 17 Patrick Suskind, *Porumbelul*
- 18 Nina Berberova, *învierea lui Mozart*
- 19 Pascal Quignard, *Toate diminețile lumii*
- 20 Marguerite Yourcenar, *Memoriile lui Hadrian*
- 21 Leif Panduro, *Ferestrele*
- 22 Mihail Bulgakov, *Maestrul și Margareta*
- 23 Paulo Coelho, *Al cincilea munte*
- 24 Andrei Makine, *Muzica unei vieți*
- 25 Lev Tolstoi, *Moartea lui Ivan Ilici*
- 26 Florin Manolescu, *Misterul camerei închise*
- 27 Paulo Coelho, *Alchimistul*
- 28 Paulo Coelho, *Diavolul și domnișoara Prym*
- 29 Carlos Fuentes, *Instinctul lui Inez*
- 30 Marguerite Duras, *Amantul*
- 31 James Joyce, *Oameni din Dublin*
- 32 Alessandro Baricco, *Novecento*
- 33 Peter Esterhâzy, *O femeie*
- 34 Pascal Quignard, *Terasă la Roma*
- 35 Paulo Coelho, *La râul Piedra am șezut și-am plâns*
- 36 Nina Berberova, *Acompaniatoare a*
- 37 Hubert Lampo, *Madona din Nedermunster*
- 38 Pär Lagerkvist, *Piticul*
- 39 Nina Berberova, *Trestia revoltată*
- 40 Richard Bach, *Pescărușul Jonathan Livingstone*
- 41 Friedrich Durrenmatt, *Pana de automobil*
- 42 Heinrich Böll, *Onoarea pierdută a Katharinei*

Blum

43 Paulo Coelho, *Manualul războinicului lumii*

44 Marguerite Yourcenar, *Obolul visului*

45 Friedrich Durrenmatt, *Făgăduiala*

La prețul de vânzare se adaugă 2%, reprezentând valoarea timbrului literar ce se virează Uniunii Scriitorilor din România.

Cont nr. 2511. 1-171.1 / ROL, B.C.R. Filiala sector 1, București

Redactor coordonator al colecției DANIELA ȘTEFĂNESCU

Redactor VLAD ZOGRAFI

Apărut 2003 BUCUREȘTI - ROMÂNIA

RICHARD BACH

PESCĂRUȘUL JONATHAN LIVINGSTON

Traducere din engleză de Anca Nemoianu

Pescărușul Jonathan Livingston e un basm modern plasat în lumea pescărușilor. De unde interesul pentru aceste păsări? Ele posedă înzestrări remarcabile pentru zborul la mare viteză, pentru acrobații aeriene uluitoare, dar, în același timp, n-au agresivitatea păsărilor de pradă. Pescărușul Jonathan Livingston visează să-și perfecționeze tehnica de zbor și să-și atragă semenii în aventura depășirii de sine. Iar semenii sunt sceptici, dacă nu violent refractari. În cele din urmă însă, încercările personajului-pasăre sunt încununate de succes. Intrăm într-o lume esențializată: corpul nu e decât o expresie a sufletului, iar inițierea nu se petrece în plan fizic, ci în plan spiritual. „Pentru a putea zbura, trebuie să crezi în invizibil”, spune Richard Bach. *Pescărușul Jonathan Livingston* e o mișcătoare și delicată parabolă despre bunătate, dragoste, frumos și solidaritate. Simplitatea și poezia ei explică imensul succes al unei cărți care a făcut epocă și continuă să fascineze.

În 1973 cartea a fost ecranizată, iar în anii care au urmat au fost puse în scenă mai multe spectacole de teatru pornind de la *Pescărușul Jonathan Livingston*.

HEINRICH BOLL

ONOAREA PIERDUTĂ A KATHARINEI BLUM

Traducere din germană de Mariana Sora în perioada carnavalului, tânăra menajeră Katharina Blum ucide cu sânge rece un ziarist. Dar, ca la carnaval, rolurile sunt încurcate, victima s-a mascat în criminal și criminalul în victimă, onoarea pierdută e onoarea salvată, iar crima este de fapt o inevitabilă pedeapsă.

Actualitatea micului roman al lui Heinrich Böll e uluitoare într-o lume în care nimeni nu are *copyright* asupra propriei existențe, iar subiectele de scandal sunt singurele care mai interesează presa. Scotocirea indiscretă în viața particulară a unui om oarecare, răstălmăcirea declarațiilor, cinismul tăieturilor, transformarea inocentului în vinovat, hărțuirea, politizarea cu forța sunt maladii ale timpului nostru. Citirea acestui roman despre arta minciunii publice și despre consecințele ei este o experiență esențială pentru oricine, cu un plus de dramatism în cazul jurnaliștilor și al cititorilor de gazete.

PAULO COELHO

MANUALUL RĂZBOINICULUI LUMINII Traducere din portugheză de Pavel Cuilă

Uneori viața își arată partea cea mai urâtă. Stai treaz toată noaptea și te întrebi ce rost ai pe lume. Sau faci rău unei ființe iubite. Sau trădezi. Sau te simți dezamăgit de ceilalți și - ceea ce e cu adevărat insuportabil - ești dezamăgit de tine însuși. Puteai alege drumul celălalt, trebuia să fie altfel. Nimeni nu te pregătește pentru asemenea clipe și nimeni nu îți spune cum să treci de ele.

Și de data aceasta eroul cărții lui Coelho, *războinicul luminii*, ar putea fi oricare dintre noi. Fiecare paragraf e o mică oglindă în care recunoaștem cu uimire un moment al vieții noastre. Fiecare oglindă devine un aforism. Fiecare aforism - o revelație. Fiecare revelație - o regulă de supraviețuire. Toate regulile sunt o carte de înțelepciune: inițierea în lupta cu timpul, cu oamenii, cu răul, dar și inițierea în frumusețea vieții, în miracol, în deslușirea zvonului de clopote al mării.

Vă plac scriitorii sud-americieni? Adolfo Bioy Casares, ABC, cum i se spune, este unul dintre cei mai uimitori. Aveți în mână jurnalul, „raportul” unui condamnat pe viață care reușește să evadeze și se refugiază pe o insulă pustie. Aici noul Robinson descoperă un fel de hotel și își dă seama cu spaimă că, de fapt, și insula lui e locuită. Cine sunt ciudații locuitori ai hotelului care par să nu-l poată vedea pe evadat? Cine e Faustine, femeia care îl ascultă fără să-i răspundă? Că povestea nu e o robinsoniadă vă veți da seama destul de repede. Dacă citiți cartea doar ca pe un roman științifico-fantastic, îi pierdeți simbolurile. Dacă o citiți ca pe o parabolă, pierdeți povestea de dragoste. Dacă o citiți ca pe un roman de dragoste, pierdeți „invenția”. Cel mai bine este să vă lăsați pur și simplu învăluți de jocul lui Morel, un urmaș al doctorului Moreau al lui Wells. Veți descoperi la un moment dat că pentru cel care scrie jurnalul diferența între a fi condamnat pe viață și a fi condamnat la viață este mai mică decât s-ar putea crede.

Există cărți de care rămâi cumva îndrăgostit:

crezi că le-ai uitat și totuși le duci atât de tare dorul...

Sau cărți cărora le-ai presimțit miracolul, fără să le fi cunoscut vreodată.

Cărți gata să te iubească, J

adunate pentru tine I

În colecția CARTEA DE PE NOPTL